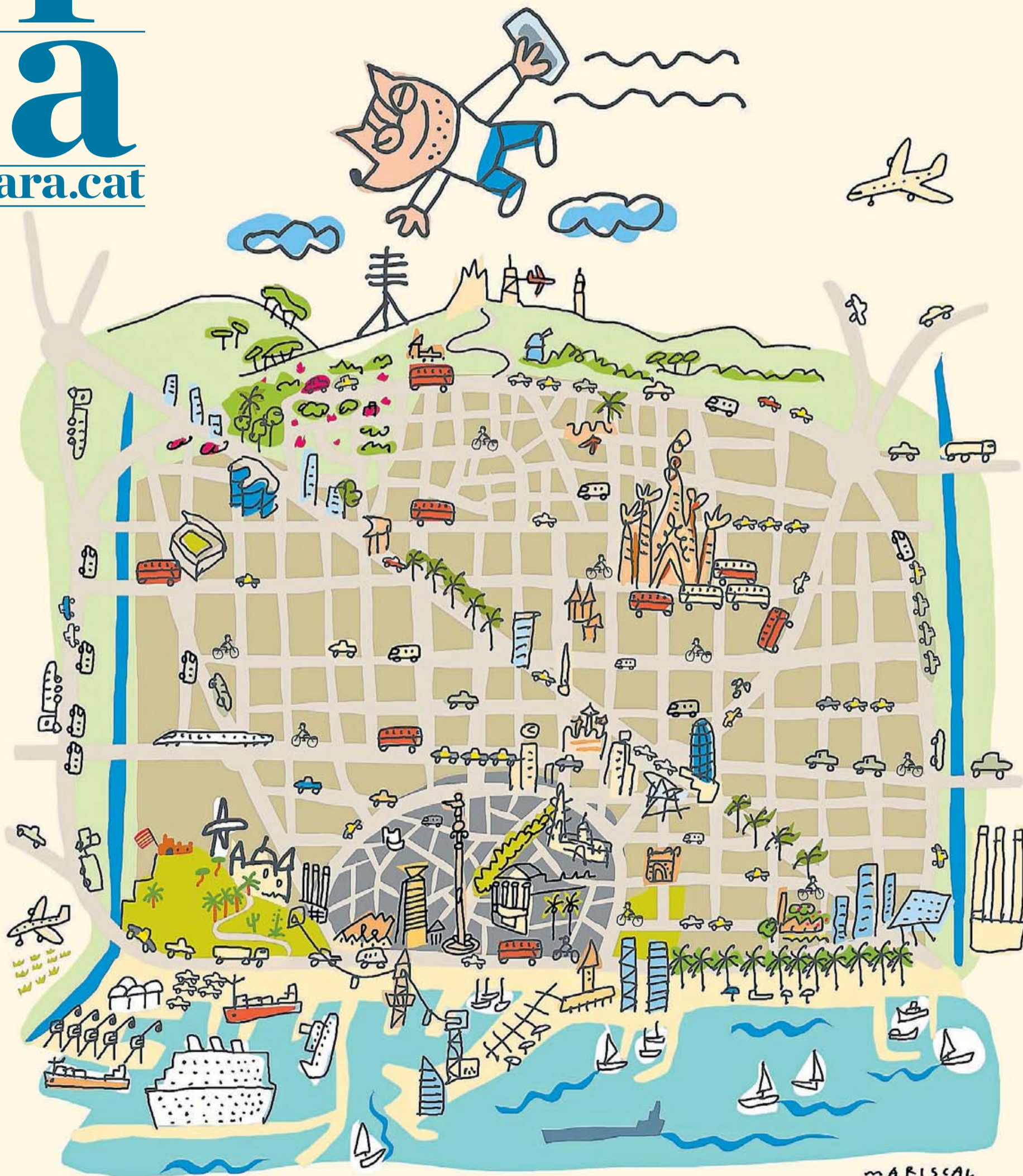

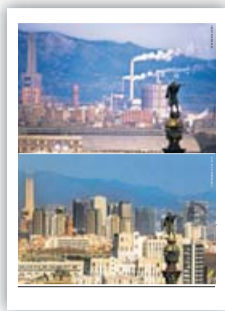
Barcelona 92

25 anys després

les claus del dia

NO US HO PERDEU!

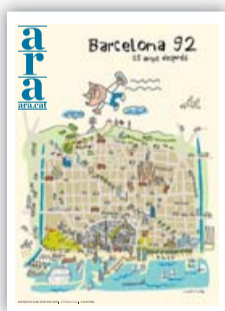
Barcelona muda de pell

Aquestes dues imatges, que podeu veure en mida gran a la contraportada, han estat preses des de Montjuïc amb 30 anys de diferència i pel mateix fotògraf, Pepe Encinas. En aquest temps, Barcelona ha mudat de pell a mesura que es feia un lloc al món. Un canvi que durant tota aquesta setmana mostrarem gràficament al *Mirades* amb espectaculars fotografies simètriques, com aquestes, separades per 25 anys prodigiosos.

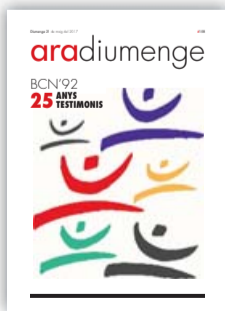
40 postals per recordar la ciutat preolímpica, a 1 euro

Fins diumenge que ve, dia 28, una col·lecció de cinc imatges de com era la Barcelona preolímpica que es poden adquirir només 1 euro cada dia.

El Cobi de Mariscal sobrevola la nova ciutat

Portada especial de Mariscal pel 25è aniversari dels Jocs.

Josep Maria Trias fa la portada de l'Ara Diumenge'

El dissenyador del logotip olímpic l'ha revisitat per a l'ARA.

vistaltwitter

Juanlu de Paolis (@juanludepaolis)

Director de continguts de 'Salvados'

"La humilitat de Susana, la coherència de Pedro i el carisma de Patxi.

Des de *Los autos locos* que no veïem una carrera tan divertida"

Marta Rovira Vergés (@martarovira)

Diputada al Parlament (Junts pel Sí)

"PREcampanya mode on! El nostre sí no només és un sí a un nou país, és un sí a un país millor. Més just, més digne, més net! #NovaRepúblicaSí"

Montserrat Tudela (@MTudela)

Directora de la revista 'Auriga'

"Només una pregunta: tres segles anant a Madrid han servit d'alguna cosa? Si volen res, que vinguin. #independència"

Ramon Peris-March (@RamonPerisMarch)

Assessor artístic

"Sense acord entre governs pel referèndum, el Congreso és una tramposa plaça de toros per lidiar i rematar @KRLS i @JuntsPelSi"

Francesc Domènech (@frandomenech)

Guionista

"Com han canviat les coses en 25 anys; l'any 92 el franquisme sociològic encara respirava, Villar manava a la RFEF i el nunyisme al Barça"

Josep Martí Blanch (@JosepMartBlanch)

Periodista

"Tota la setmana mirant cap a Wembley 92 mentre el Madrid mira cap a Cardiff 17. Homeopatia blaugrana. Placebo futbolístic"

diatarivv

VICENÇ VILLATORO

21 DE MAIG

Banderes anònimes

ALGUN AMIC DE FORA m'ha manifestat la seva sorpresa pel fet que a Catalunya la gent pengi banderes de forta connotació política –sobretot estelades, però també algunes banderes espanyoles– al balcó de casa seva. O que marqui el cotxe propi amb símbols amb aquestes mateixes significacions. Posar una bandera al balcó de casa teva (o al teu cotxe) és signar-la: jo, que visc aquí, jo penso això. Demana un grau de compromís alt. És una manera valenta de mostrar a la gent què penses, i assumir-ne les conseqüències. Ben diferent de les banderes espanyoles que han aparegut aquests dies enganxades en mobiliari urbà. Aquestes són anònimes. No van signades. No expressen cap compromís ni aporten cap dada rellevant per entendre la realitat (les altres sí!, precisament perquè van signades!). Entre les unes i les altres hi ha la mateixa diferència que es produeix entre una opinió signada, on algú es fa responsable del que diu, i les opinions anònimes que s'envien, posem per cas, a les webs del diari. Signar és comprometre's. Les coses signades tenen un valor. Les opinions anònimes poden ser un simple deixar-se anar, que deu deixar més tranquil o més satisfet a qui ho fa: sense cap compromís, sense conseqüències i sense ajudar a entendre ni a construir res.

pareumàquines

ÀLEX GUTIÉRREZ (@ALEXGUTIERREZM)

El perill de butlla papal per a Emmanuel Macron

UNA QUINZENA de mitjans han protestat contra la pretensió del flamant nou president francès, Emmanuel Macron, d'escollir quins periodistes el poden acompanyar en els viatges oficials. En una carta feta pública, lamenten que aquesta pràctica alimentari "la confusió entre comunicació i periodisme" i que "soscavi la democràcia". Entre els signants hi ha France Presse, BFM TV, Europe 1, *Le Figaro*, France Info, France Inter, *Libération* i *Le Monde*. Certament, és un rampell inadmissible, el de Macron. Però l'assumpte s'ha despatxat discretament a la premsa internacional, mentre que quan Trump va comen-

çar a vetar mitjans a les rodes de premsa de la Casa Blanca –en una nova mostra del seu tarannà antidemocràtic– es va dedicar un ampli espai a la qüestió. És obvi que l'histrionisme del president americà no té res a veure amb el del seu homòleg gal. Però temo que Macron acabi tenint butlla papal en haver estat ungit per l'establishment europeu gràcies a haver frenat la tòxica Le Pen.

En tot cas, l'assumpte posa sobre la taula el gran perill del periodisme polític: la proximitat als polítics, que et permet disposar d'exclusives, pot derivar –si s'administra malament– en dependència i autocensura.

● TAM-TAM

"El fill d'Osama bin Laden clama venjança per l'assassinat del seu pare i amenaça l'Oest amb nous atacs". És un titular promogut pels tabloides que Rupert Murdoch té escampats per Europa, Amèrica i la seva Austràlia natal. Cap anàlisi sobre si el jove, de 28 anys, suposa una veritable amenaça per a Occident. De fet, l'article es basa en unes cartes que s'han trobat ara, però escrites fa set anys. Pura explotació de la marca Bin Laden, per alimentar la por. Sonen els timbals de guerra, doncs, que permetran a Trump mantenir l'ardor guerriller que se li suposa.

RAONS

La gran ocasió

Per què van ser importants els Jocs del 92? Perquè, per dir-ho amb paraules de Pep Subirós, va ser "una revolució contra el pessimisme i la disgregació social de començaments dels anys 80". Perquè van donar un plus d'autoestima als ciutadans de Barcelona, que sortia definitivament de la foscor. Perquè dues generacions de barcelonins van poder fer-se una ciutat nova, trencant amb molts fantasmes del passat. Perquè van posar Barcelona al mapa i ja no n'ha sortit mai més. Perquè el món va descobrir una ciutat de proporcions humanes, amb consciència cívica, capital sense estat encara poc contaminada burocràticament. Perquè es va demostrar que quan se sap captar l'oportunitat es poden aconseguir objectius que semblaven impossibles. Si Barcelona va tenir els Jocs és perquè a Madrid no s'ho van creure i quan van veure que anava de debò ja era tard per evitar-ho. Perquè van convertir Barcelona en model de transformació urbana (encara el referent d'algunes ciutats, tot i que a hores d'ara ja mostra limitacions i necessita repensar-se).

Perquè van donar una icona al que es va anar configurant com a projecte polític i ideològic alternatiu al nacionalisme pujolista, i van dotar així el país d'una productiva dialèctica per animar els anys del bipartidisme sociovergent. Perquè van forçar a abaixar el cap a tots els que s'hi van resistir tant com van poder per gelosies personals i mesquina defensa dels espais de poder.

Els Jocs van ser una treva, l'únic moment de pau de Maragall, enfrontat amb el pujolisme, amb el govern socialista i amb el seu propi partit. Narcís Serra va tenir la idea i Maragall va saber utilitzar el valor popular de la marca Jocs Olímpics per anar imposant la seva raó i vèncer obstacles, sabent que els altres no gosarien bloquejar-ho, "per teixir un comerç de sentiments i donacions recíproques", fins a assolir les complicitats que permetrien a Barcelona fer el gran salt. El 1996, coincidint amb el 10è aniversari de la concessió dels Jocs, l'alcalde Maragall ens va regalar una pèrfida ironia: va condecorar Felipe González i Jordi Pujol per la seva contribució a l'èxit de Barcelona 92. Insuperable *The end*.

JOSEP RAMONEDA

L'OBSERVADORA

ESTHER VERA
DIRECTORA DE L'ARA

Fer que passin coses

Hi ha persones que fan que passin coses. Sí, també n'hi ha d'intensament dedicades a obstaculitzar-les, però avui ens ocupen aquells que saben volar. Personalitats que creen les condicions per envoltar-se dels millors esforços i complicitats per avançar. Aquesta va ser la màgia de la transformació de Barcelona 92. Fa 25 anys alguns van gosar pensar en gran i associar-se en la mateixa direcció, treballar per superar les petites i grans misèries. Pasqual Maragall va posar Barcelona en marxa perquè hi passessin coses i en el projecte olímpic va saber cristallitzar l'empenta dels millors i més diversos.

Recollint el testimoni de Narcís Serra, Maragall i Samaranch van ser, segons Diana Garrigosa, "dos galls que havien fet una treva". Dues personalitats antagòniques que es van posar a treballar en la mateixa direcció. Josep Miquel Abad, conseller delegat del comitè organitzador, recorda encara avui Joan Antoni Samaranch com un "gran mestre del pragmatisme".

Empresaris, professionals i voluntaris de tota mena van obrir la ciutat al món. Van recuperar el mar, van fer una revolució urbanística, van crear infraestructures de telecomunicacions, van construir instal·lacions olímpiques, van inventar una estètica amb personalitat, una mascota que trencava amb la carrincloneria, van evitar un "espectacle marcial", van hipnotitzar 3.500 milions de telespectadors i van generar una explosió d'alegria i creativitat mediterrànies irrepetible fins avui. En paraules de Jaume Badia al llibre *Pasqual Maragall, pensament i acció*, durant els Jocs "l'alegria ho domina tot", i és que aquells dies de juliol va ser possible entrar en la modernitat.

L'impuls de Maragall va ser determinant. Com escriu Badia, "els Jocs li van permetre posar en pràctica els seus coneixements i el seu programa polític i, alhora, exercir plenament la seva extraordinària capacitat de lideratge". En paraules d'un altre estret col·laborador, Xavier Roig, "Maragall animava i donava pistes sobre per on s'havia d'anar". El seu era un lideratge po-

sitiu. El llegat polític complet de Maragall encara s'ha d'escriure, i s'haurà de tenir en compte la seva capacitat de fer equips i d'innovar mirant al món. També s'haurà de destacar, a més de la imprevisibilitat, la discreció. El Maragall excèntric del qual tant s'ha parlat és el mateix Maragall discret i fora de focus públic que es traslladava a viure una setmana en cada barri i que sopava cada 24 de desembre en un menjador social de la ciutat. La comunicació política s'ha transformat tant com Barcelona en les últimes dues dècades i ara tot es transmet en directe per Twitter.

Els Jocs van ser un pretext per posar fil a l'agulla i transformar una ciutat industrial en decadència en el que és actualment, un pol d'atrac-

En els últims 16 anys les pernoctacions han passat de 3 milions a gairebé 8 milions anuals, i l'expulsió de veïns pel preu dels pisos és una evidència. Barcelona continua patint el retard provocat per la dissolució de la corporació metropolitana, restablerta l'any 2010 i formada actualment per 36 municipis i més de tres milions d'habitants de la primera corona. Es concerten serveis, però no polítiques imprescindibles en temes com l'habitatge. La Generalitat encara no ha perdut la por a la gran Barcelona.

La capital ha sigut tradicionalment una ciutat d'esquerres, i l'actual alcaldessa prové directament dels moviments socials. Té instint,

capacitat de connectar amb la ciutat i triar els símbols. Però té 11 regidors de 41 i va arribar sense estratègia, més enllà de la percepció de cansament del turisme i l'angoixa per l'accés a l'habitatge i el seu encariment. L'equip de govern comença a percebre la necessitat política d'un instrument fort de coordinació de l'àrea metropolitana, i els anuncis enginyosos (retirada de vestigis franquistes o esclavistes, integració dels maners, perspectiva de gènere en les comunicacions i contes infantils) no tenen prou empenta. Barcelona necessita creixement de qualitat i no decreixement, un equip de govern a qui no facin por les inversions. Això és compatible amb una veritable política d'habitatge social i decisions que millorin els

serveis, més enllà d'anuncis de municipalització de serveis que són més ideològics que efectius. L'avantatge d'Ada Colau és que té una oposició dèbil amb un cap que es manté obstinadament com un obstacle a la renovació.

Els ciutadans de Barcelona ja no necessiten operacions espectaculars. Volen recuperar la ciutat i la qualitat de vida que l'ha fet mundialment famosa. Per aconseguir-ho, cal centrar-se en una gran operació que garanteixi serveis bàsics, líders amb ambició disposats a competir i també a cooperar lleialment amb els ciutadans.

LAMARTARILE

ció de persones i d'idees d'arreu del món, però que té el risc de morir d'èxit d'esdeveniment en esdeveniment. Barcelona necessitava un projecte i va tenir una transformació urbanística i una injecció d'autoestima. La ciutat es va reinventar.

Ara, 25 anys després, tenim una ciutat extraordinària, però amb desafiaments que porten a preguntar-se qui està pensant Barcelona i quin és el projecte col·lectiu de la ciutat ara mateix.

L'èxit ha generat alguns malestans ciutadans sobre el turisme o l'accés a l'habitatge, i altres que hi estant indirectament relacionats, com la contaminació.

Comença a fer realitat il·lusions
de mida familiar

Family Il·lusions

CaixaBank

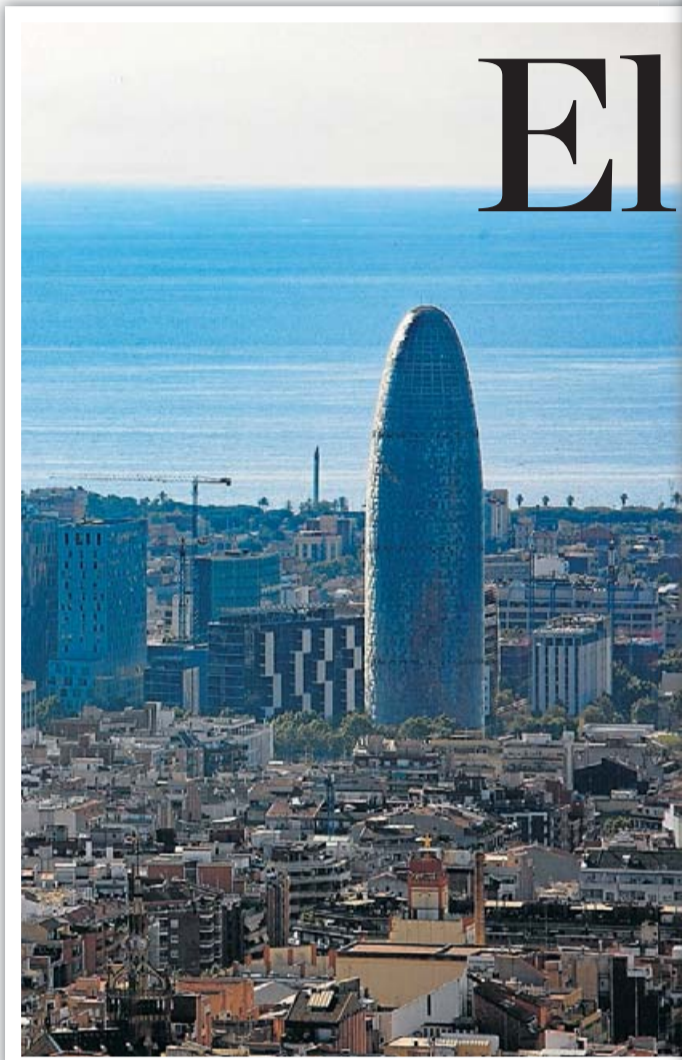
Ara pots disposar d'un préstec immediat per a un televisor, un smartphone, un cotxe o el viatge que sempre heu volgut fer en família. www.CaixaBank.cat

La concessió de les operacions per CaixaBank, SA (av. Diagonal, 621, 08028 Barcelona, amb NIF A08663619, inscrita en el Registre Administratiu Especial del Banc d'Espanya amb el número 2100 i inscrita en el Registre Mercantil de Barcelona, tom 42.657, foli 33, full B-41232, inscripció 109a) està subjecta a l'anàlisi de la solvència i de la capacitat de devolució del sol·licitant, en funció de les polítiques de risc de l'entitat. NRI: 1937-2017/09681

Dossier

BCN 92

El gran salt

CATALINA SERRA
BARCELONA

Excusa, pretext, oportunitat. Els Jocs Olímpics del 92 van ser això, l'espectacle global que es necessitava per construir l'escenari local. Segons la història oficial, els Jocs van permetre fer un salt d'escala i aconseguir el pressupost necessari, públic i privat, per fer la gran transformació de Barcelona de cara al segle XXI. Es tractava de passar d'una ciutat industrial en declivi a una ciutat terciària de serveis que aportés la riquesa que abans donaven les fàbriques. Ara ens queixem perquè gairebé estem a punt de morir d'èxit, però llavors no estava tan clar. Fins al punt que l'Ajuntament, preocupat perquè no tenia lloc per allotjar tanta gent durant els Jocs, es va haver d'inventar un pla d'hotels que aportava sol qualificat com a equipament per animar una iniciativa privada que veia amb desconfiança el futur turístic de la ciutat. Visionaris.

L'objectiu, però, no era en aquell moment especulatiu. De fet, la feina dels primers ajuntaments democràtics va ser grossa per mirar de controlar la voracitat especulativa de les últimes dècades del franquisme. Des del arribada de Narcís Serra a l'alcaldia, el 1979, i sobretot amb l'entrada d'Oriol Bohigas com a delegat d'Urbanisme el 1980, bona part de la maquinària municipal es va centrar a fer

desenes i desenes de microintervencions urbanes per millorar l'espai públic, dotar de serveis els barris infra-dotats i cosir els esvorancs creats pel desenvolupament dels anys 60 i 70.

Però amb això no n'hi havia prou. Els Jocs van ser l'oportunitat de canviar l'escala i posar en marxa projectes pensats anys abans que no s'havien pogut fer per falta de finançament, per diferències conceptuals en la seva concreció o per l'oposició veïnal. Ja en l'època de l'alcalde Pasqual Maragall i amb Josep Anton Acebillo com a principal ideòleg urbanístic, els eixos principals eren recuperar el front marítim per a ús públic (Moll de la Fusta, platges, Vila Olímpica); construir les rondes per desviar gran part del trànsit que entrava a la ciutat (el cinturó de 35 quilòmetres que encercla tota la ciutat: aleshores no va arribar a temps la *pota* sud cap a l'aeroport); ampliar l'aeroport (que amb els anys es va demostrar insuficient i se'n va haver de fer un de nou); millorar les infraestructures bàsiques de clavegueram (nous col·lectors per

Trànsit
La principal aportació del 92 va ser la construcció de les dues rondes

Mar
Recuperar el front marítim va permetre convertir les platges en espai públic

evitar inundacions i permetre l'ús de les platges); comunicació (torres Foster i Calatrava), i energia (noves galeries de serveis). I, també, començar a obrir Barcelona cap al Besòs, preparant el futur creixement de la ciutat.

Les quatre àrees olímpiques es van situar en quatre puntes –Montjuïc, Poblenou, Vall d'Hebron i Diagonal– per justificar així la necessitat del cinturó viari que havia d'unir-les. La ronda de Dalt –se n'havia fet fins i tot algun tram als anys 70 a partir d'un projecte del 1963, del qual es va mantenir el traçat principal– es va construir a velocitat de vertigen, intentant que servís per unir els barris aïllats de la perifèria a través de vials laterals. Aquesta ronda s'uneix a la Litoral, molt menys reeixida i més estreta i polèmica, al nus de la Trinitat, una altra obra d'enginyeria complexa que les connecta amb les autopistes metropolitanas.

Aquesta escala, la metropolitana, estava present també en la idea olímpica, tot i que l'oposició de la Generalitat pujolista va impedir la gestió

conjunta de l'àrea en suprimir la Corporació Metropolitana. Encara és la gran assignatura pendent de la Gran Barcelona, com també ho és l'altre gran projecte de fer arribar el metro a l'aeroport a través de Montjuïc.

Mentrestant, no s'havia oblidat la intervenció a petita escala –sota la direcció de Rafael de Cáceres es va posar ordre als elements que ocupaven l'espai urbà i així es va forjar bona part de la imatge actual de Barcelona– i s'havia recuperat el planejament a llarg termini de la mà de Joan Busquets i el seu projecte d'àrees de nova centralitat: Sagrera, plaça Cerdà, Glòries, etc., algunes de les quals encara ara estan en desenvolupament.

Que els Jocs van ser una excusa es demostra en el fet que, tot i que es va fer molt, bona part dels projectes no es van acabar per al 92 i van continuar molts anys després. Però l'impuls, el gran salt, es va fer llavors. L'oportunitat es va aprofitar i en els primers anys el model va tenir molt d'èxit, a fora i a dins.

Però el consens olímpic i la pujada d'autoestima va deixar pas a les crítiques. La destrucció del patrimoni fabril, l'escassa inversió en habitatge públic, l'al·lèrgia al verd, l'aposta pel transport privat en detriment del públic o l'excés protagonisme del capital privat en el desenvolupament urbà, tot i que amb control municipal, pesen com una llosa en la ciutat d'avui. Tanmateix, amb els seus encerts i els seus errors, l'excusa olímpica va ser, segurament, el millor que li podia passar a Barcelona. —

**JOSEP A. ACEBILLO
VS.
MANUEL DELGADO**

A Debat hi trobareu dos articles sobre l'herència dels Jocs per a Barcelona amb dues visions contraposades: la de l'arquitecte Josep Antoni Acebillo, que va ser director de projectes i obres olímpiques de Holsa, i la de l'antropòleg Manuel Delgado, crític amb el model Barcelona.

Consulteu tot l'Ara Diumenge olímpic a
interactius.ara.cat/barcelona-92

FRANCESC MELCION

IGNASI ARAGAY
BARCELONA

La història contemporània de Barcelona és la vocació constant d'esdevenir una gran capital, amb l'Estat absent o en contra. Una vocació suma de l'ambició de la burgesia industrial i de l'empenta entusiasta o tumultuosa, segons el moment, de les classes populars. Una vocació que reflecteix, també, les divisions internes de la societat catalana i, alhora, la seva tradició pactista.

Els Jocs del 1992 no es van escapar d'aquesta quàdruple dinàmica: al'Estat li va costar creure en el projecte (i va haver de fer-se perdonar l'aposta catalana compensant Madrid amb una capitalitat cultural europea i Sevilla amb l'Expo 92); l'alta burgesia catalana (amb Ferrer Salat, Leopoldo Rodés i naturalment Samaranch al davant) va ser clau per a l'èxit; la il·lusió ciutadana, amb més de 100.000 voluntaris abans de guanyar la cita, va convertir-se en un dels punts forts dels Jocs; i la pugna entre el nacionalisme pujolista i el barcelonisme maragallista va mantenir-se latent, però sense sang, del principi a la fi.

Però, com diem, la vocació de posar Barcelona al mapamundi venia de lluny. Comença amb el moviment per enderrocar les muralles medievals que va quallar en el projecte del 1841 de l'higienista Pere

L'última gran il·lusió popular abans del Procés

Barcelona 92 va comptar amb una adhesió col·lectiva transversal encarnada en els milers de voluntaris

Felip Monlau. Van començar a caure el 1854 i acabarien donant lloc a l'Eixample d'Ildefons Cerdà, primer impuls a una Barcelona cosmopolita. Aquella ciutat amb un model urbà propi i innovador, inicialment rebutjada per la burgesia local, tanmateix s'acabaria convertint en l'aparador d'aquesta classe social i del brillant Modernisme arquitectònic. El pas següent va ser l'Exposició Universal del 1888 liderada per l'alcalde Francesc Rius i Taulet, la del Parc de la Ciutadella, el Mercat del Born, els primers carrers electricats i el nou Front Marítim fins a la Rambla, amb el passeig Colom, inclòs el monument.

El conflictiu i dinàmic tombant del segle XIX al XX, marcat per les reivindicacions catalanista i obrerista, acabaria amb l'Exposició Internacional del 1929, inaugurada per la dictadura de Primo de Rivera però concebuda molt abans sota la batuta de l'arquitecte i polític nacionalista Josep Puig i Cadafalch i amb Montjuïc com a nova conquesta.

Precedent
El primer clam per fer créixer Barcelona és l'"Abajo las murallas" del 1841

Fi de cycle
Internament, l'onada del 92 es va aturar amb el fiasco del Fòrum del 2004

Culturalment, va ser la culminació del Noucentisme i l'entrada de les avantguardes. Després, la Barcelona republicana no tindria temps de reinventar-se i la franquista, de la mà de l'alcalde Porcioles, faria del creixement descontrolat i especulatiu el seu *modus operandi*. Amb la Transició, el primer ajuntament democràtic, amb Narcís Serra primer i Pasqual Maragall ben aviat, va recuperar el vell projecte olímpic: Barcelona ja havia optat a acollir els Jocs el 1920, i el 1936 la Guerra Civil va frustrar la cita alternativa als Jocs nazis de Berlín.

El gran pretext

Encara sota els efectes allargassats de la crisi del petroli (1973) i amb el desencís d'una Transició que per als sectors més polititzats s'havia quedat curta, la candidatura i l'organització dels Jocs del 92 van catalitzar les ànsies transformadores, amb ciutadans i professionals entregats. Va ser el gran pretext per aconseguir una injecció milionària tant de

l'Estat com del sector privat i de la Generalitat. Plantejat com un projecte *mainstream*, va aconseguir minimitzar la dissidència i sumar, en un equilibri inestable però efectiu, voluntats ideològiques i nacionals contraposades.

L'eufòria de la nominació el 17 d'octubre del 1986 va portar una onada encomanadissa. Barcelona i Catalunya –de les 15 subseus, 13 eren poblacions catalanes; les altres, València i Saragossa– es van abocar a l'esdeveniment, que va tenir un gran acompanyament ciutadà i mediàtic. Per a uns era barcelonisme, per a d'altres catalanisme –el Freedom for Catalonia–, per a tots un orgull. Barcelona i Catalunya passaven a existir al món. "Volem fer-ho bé", proclamava un dels adhesius del trencador Cobi de Mariscal.

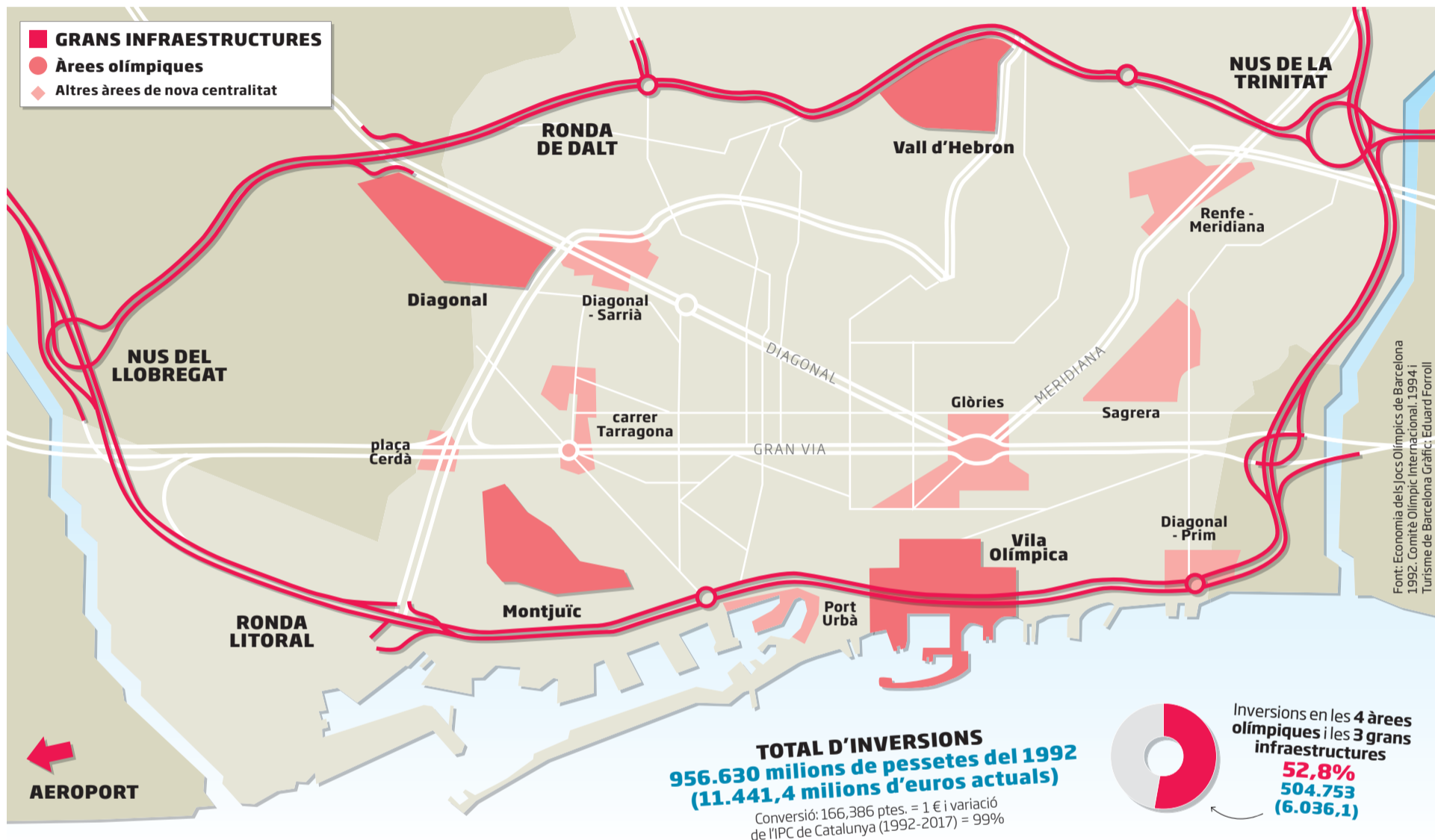
L'ona expansiva d'aquell optimisme col·lectiu va durar fins al fiasco del Fòrum de les Cultures del 2004. L'hegemonia socialista a la ciutat es va allargar encara fins al 2010, any de l'inici del cycle independentista que no ha parat d'omplir els carrers de la ciutat i, tot seguit, del moviment dels *indignats*, que ha portat la primera alcaldessa, Ada Colau. Són les dues il·lusions de la Barcelona d'avui, una ciutat a la recerca de la fórmula cívica per gestionar els milers de turistes que no han deixat d'arribar des d'aquells meravellosos Jocs de fa 25 anys, i una ciutat a la recerca de la fórmula democràtica que li permeti decidir el futur polític del país que sempre ha tingut al darrere. —

EL GRAN SALT

Les xifres de la metamorfosi urbana

Les inversions van arribar als 956.630 milions de pessetes, uns 11.441 milions d'euros actuals. Es van fer més de 2,5 milions de m² de vials i voreres, i més de 4,5 milions de m² d'obra construïda

AURI GARCIA MORERA * BARCELONA

● **ÀREA VILA OLÍMPICA 212.682 (2.543,7)** De les quatre àrees olímpiques, la de la Vila Olímpica és la que concentra més inversió i la que viu una transformació més dràstica. L'antiga zona industrial separada del mar pel tren es converteix en una zona residencial oberta a la façana marítima.

■ **RONDA LITORAL I NUS DE LA TRINITAT 77.502 (926,9)** Entre les grans infraestructures construïdes hi ha la ronda Litoral i el nus de la Trinitat, que connecta amb la ronda de Dalt. L'objectiu del cinturó és donar fluïdesa a l'entrada i sortida de la ciutat, millorant la connexió amb l'àrea metropolitana.

■ **RONDA DE DALT I NUS DEL LLOBREGAT 68.839 (823,3)** Mentre que la ronda Litoral pot absorbir de 80.000 a 90.000 vehicles diaris, la ronda de Dalt en pot absorbir de 130.000 a 140.000. A diferència del nus de la Trinitat, el del Llobregat va trigar a millorar la connexió pel sud a causa del retard en les obres.

● **ÀREA MONTJUÏC 58.138 (695,3)** La segona gran inversió en àrees olímpiques és la de Montjuïc. A més de la construcció de l'Anella Olímpica, amb les seves instal·lacions esportives, es reforma el Parc del Migdia i es completa la urbanització de la muntanya, iniciada el 1929.

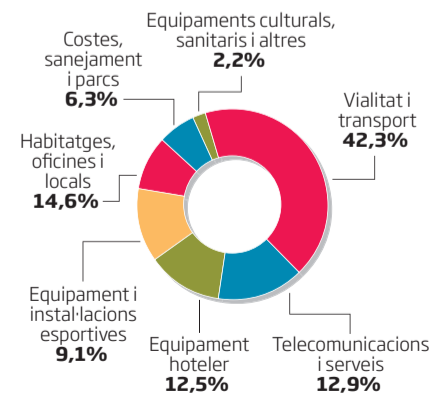
● **ÀREA DIAGONAL 30.410 (363,7)** Dividida entre Barcelona, l'Hospitalet i Esplugues, l'àrea de la Diagonal guanya, a més dels equipaments esportius, altres equipaments, hotels i zones d'oficines i de comerços. Molt a prop, una altra zona viu un canvi semblant, amb epicentre a l'Illa Diagonal.

● **ÀREA VALL D'HEBRON 29.426 (351,9)** La intervenció a la Vall d'Hebron permet articular els barris de la Teixonera, els Penitents, Horta, Montbau i el Carmel, fins llavors separats per esplanades i desnivells. La urbanització també comporta la construcció d'una nova zona residencial.

■ **AEROPORT 27.756 (332,0)** Per absorbir tot el trànsit previst, a l'aeroport del Prat s'amplia la terminal B, l'única que existia fins llavors, i es construeixen les noves terminals A i C. Per primer cop, s'incorporen passarel·les telescòpiques d'accés directe als avions.

Inversions per tipus

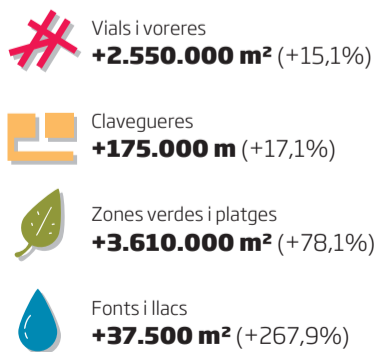
En percentatge sobre el total

De tota la despesa dels Jocs, el 14,5% es va destinar a l'organització, i el 85,5%, a inversions. D'aquestes, només el 9,1% van ser inversions en instal·lacions esportives, i la part més gran va ser per a vialitat.

Superfície urbanitzada

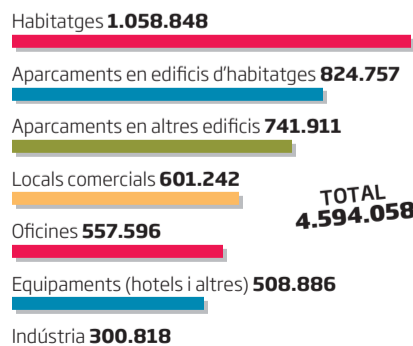
Augment entre el 1989 i el 1992

El canvi urbà va ser d'una proporció molt important. Del 1989 al 1992 es van fer 2,5 milions de m² de vials i voreres, un increment del 15%, i 3,6 milions de m² de zones verdes i platges, un increment del 78,1%.

Superfície construïda

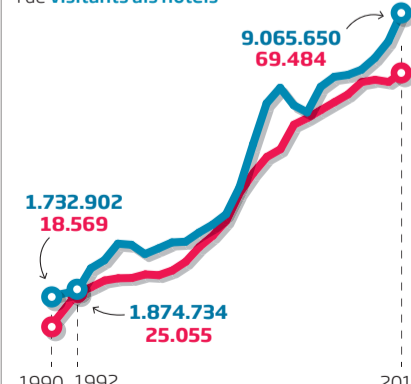
Metres quadrats de sostre previst en les llicències d'obres concedides entre el 1989 i el 1992

La nova construcció va superar els 4 milions de m² de sostre en total, concentrats sobretot en habitatges i aparcaments. Locals, oficines i equipaments com hotels i altres van tenir un pes significatiu però inferior.

Oferta i demanda turística

Evolució del nombre de places hoteleres i de visitants als hotels

Un dels efectes dels Jocs va ser el creixement del turisme. El nombre de places hoteleres va créixer més que el de visitants del 1990 al 1992. Però, a finals dels noranta, la demanda es va disparar i l'oferta va créixer menys.

EL GRAN SALT

Un operari en un tram dels 41 km de túnels que hi ha, formats per peces prefabricades de 24 tones, de formigó armat i de 20 cm de gruix de paret. CRISTINA CALDERER

La galeria secreta que encercla la ciutat

Barcelona va fer un túnel paral·lel a les rondes per on passen serveis de llum, aigua, gas i telefonia

GEORGINA FERRI
BARCELONA

Barcelona, posa't guapa, deia la campanya de l'ajuntament de la capital catalana per promoure que molts edificis possessin en marxa processos de rehabilitació i la ciutat grisa comencés a lluir abans de la cita olímpica. Barcelona es va posar guapa, però no només a la superfície, sinó també al subsòl.

L'any 1989 va començar la construcció d'una infraestructura moderna, pròpia d'una ciutat moderna: una galeria subterrània de 41 quilòmetres de longitud que transcorre en paral·lel al recorregut de les rondes i per on passen els principals serveis de llum, aigua, gas i telefonia de la ciutat. La galeria comença a l'altura de l'Hospital Sant Joan de Déu i acaba al Paral·lel, a l'antiga central elèctrica de La Canadenc. "La mateixa empresa que va fer les rondes anava construint a la vegada aquesta galeria subterrània, formada per blocs de formigó que pesen 24 tones i fan 2 metres d'ample, per 2,5 d'altura i 5 metres de llarg", explica Fabián Gamarra, administrador de la comunitat d'usuaris de les Galeries de Serveis.

Gamarra ens cita en un dels 150 accessos a la galeria que hi ha repartits per la ciutat i on hi ha el centre de control que vetlla les 24 hores del dia i els 365 dies de l'any per la seguretat del túnel. Una de les condicions per accedir-hi és que no

revelarem la localització d'aquest punt d'accés. D'aquest ni de cap altre. "És la segona infraestructura més important de la ciutat després del metro, per aquí hi passen els serveis bàsics que abasten la ciutadania, i això la converteix en crítica", explica Gamarra.

Endesa, Red Eléctrica, Telefónica, Gas Natural, Agbar i l'Ajuntament de Barcelona (amb la senyalització del trànsit) són els usuaris de la infraestructura, que és propietat del consistori. Endesa és, de llarg, l'empresa que més espai ocupa, amb prop d'un 60%.

Hi ha dos tipus de galeries, les de transport i les d'encreuament. Per les primeres hi passen cables elèc-

trics de mitjana i alta tensió i serveis de comunicacions. Per les d'encreuament -que travessen perpendicularment les rondes- hi passen conduccions d'aigua i de gas. "Aquestes galeries s'utilitzen per poder passar els serveis per sota de les rondes sense haver de tallar el trànsit en cas que s'hagi de fer una reparació", relata Gamarra.

Els diferents serveis passen distribuïts en cables degudaments senyalitzats i recolzats en mènsules. Cada empresa té el seu espai delimitat. "En el punt que ens trobem hi ha fins a 13 línies elèctriques de mitjana tensió, que tenen al darrere un mercat de milers de clients. D'aquí la gravetat i la repercussió que tin-

Seguretat
És una obra considerada crítica pel recorregut i pels cables que conté

Referent
S'evita que s'hagin de fer tasques en superfície obrint rases a la ciutat

dria qualsevol incident dins de la galeria i la cura que s'ha de tenir en la seva gestió i el seu manteniment", descriu Julián Mateos, responsable de les línies d'alta tensió d'Endesa.

Una altra de les particularitats de la infraestructura és que els serveis que conté no van directament als domicilis dels ciutadans, sinó a subestacions o centrals. "Per aquests cables hi circulen 25.000 volts, a casa hi tenim un consum de 220 volts; la galeria és com si fos l'autopista elèctrica i després hi ha caminets per arribar als clients", aclareix Mateos.

Sota del riu i del mar

Bona part de la galeria passa per sota del riu Besòs i, a la zona de la ronda Litoral, per sota del nivell del mar. D'aquí la importància que els diferents blocs de formigó que la conformen estiguin ben segellats. "Hi ha trams on la galeria està literalment sota l'aigua i és de sentit comú que la infraestructura no es pot inundar. Per tant, implica una feina de manteniment diària, constant i dura", afirma Mateos.

L'obra va costar 1.200 milions de pessetes (7,2 M€) i es va començar a idear als anys 80 dins d'un pla estratègic. "És una manera d'evitar l'impacte sobre la ciutat amb l'obertura de rases i de racionalitzar l'espai públic", diu Mateos, que afegeix que "ha sigut un pas endavant i un referent per a altres models urbanístics de grans ciutats i encara avui hi ha moltes visites per veure com és aquesta obra i com es gestiona".

Operaris fent una prova de càrrega sobre el pont del riu Besòs durant la construcció de la pota nord del Segon Cinturó el març del 92. LLUÍS GENÉ / EFE

Podeu veure el reportatge a d.ara.cat/galeria

EL GRAN SALT

XAVIER GRAU
BARCELONA

Un impacte econòmic de 18.000 milions d'euros

Les grans constructores es van repartir un paquet de quasi 6.000 milions

Els Jocs Olímpics van deixar a la ciutat un important llegat d'obres d'infraestructura, no només esportiva, sinó també de transport, mobilitat, habitatge, telecomunicacions, energia i hotelera, entre d'altres. És difícil calcular quin va ser l'impacte econòmic de l'organització i celebració dels Jocs.

El professor d'economia aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) Ferran Brunet en va fer un detallat estudi i va arribar a la conclusió que l'impacte econòmic va superar els 3 bilions de pessetes, que equivalen a uns 18.000 milions d'euros de l'època, sense actualitzar amb l'IPC. L'impacte

inclou les despeses d'organització i esportives, les inversions en equips esportius, transport i mobilitat, habitatges, hotels i infraestructures, i el consum dels visitants estrangers i l'impacte induït.

Segons els càlculs que va fer aquest expert, es van destinar més d'1,1 bilions de pessetes (6.700 milions d'euros, sense actualitzar amb

l'IPC) a organitzar els Jocs. Les rondes van ser l'obra més emblemàtica. Del total de despesa olímpica, els recursos aplicats a obres van representar el 85,5%, mentre que la resta, el 14,5%, van ser recursos destinats purament a l'organització.

El professor Brunet destaca que les inversions en infraestructures van ser claus en la transformació ur-

**Pagament
L'estratègia
comercial
va permetre
obtenir quasi
el 60% dels
ingressos**

bana de la ciutat i en l'augment de l'activitat econòmica, de la renda i del benestar. En aquest sentit, destaca que els Jocs van deixar com a llegat un canvi en l'estructura econòmica de la ciutat: més terciarització, internacionalització, atractiu, productivitat i competitivitat.

No tot va ser fàcil, recorda un dels constructors d'aquestes obres. De

15 empreses es van endur el 90% de les obres

ARA
BARCELONA

Les constructores espanyoles encara no havien fet el gran salt a l'exterior. Fins i tot hi ha qui creu que les obres olímpiques les van posar en el mapa. Però eren bàsicament les mateixes que ara, malgrat que des del 1992 s'ha produït un procés de consolidació en el sector.

L'abast de les obres i la urgència de temps van fer que les grans empreses fossin les més beneficiades. En total, un centenar d'empreses van participar en les obres, però 15 van fer el 90% del total. La que va obtenir més adjudicacions va ser

Fomento de Obras y Construcciones (Focsa), controlada aleshores per les germanes Koplowitz, i que un temps després es va fusionar amb Construcciones y Contratas per crear FCC. Aquesta empresa va obtenir obres per valor de més de 41.000 milions de pessetes (més de 246 milions d'euros), un 30% de les adjudicacions.

Altres empreses que es van endur una part important del pastís van ser Cubiertas y MZOV, amb un 15% del total. Aquesta empresa va acabar al grup Entrecanales, ara Acciona. Entrecanales y Távora, també d'Acciona, es va endur més del 7% de les obres, un percentatge superat per Dragados, del grup ACS, de Flo-

Imatge del peveter i de l'antiga Porta de la Marató a l'estadi de Montjuïc. XAVIER BERTRAL

rentino Pérez (9%), i Construcciones Miarnau (9%).

L'impuls de la construcció associada als Jocs va tenir un efecte immediat –malgrat que temporal– en l'economia de Barcelona. Josep Maria Coll, investigador associat del Cidob, indica que en el període del 1986 al 1992 l'atur a Barcelona va passar del 18,4% al 9,4%, mentre que en el conjunt d'Espanya la reducció va ser molt inferior, i va passar del 20,9% al 15,5%.

La pressa en les obres va generar alguns problemes, com la demolició, per part dels promotors de l'Hotel Rey Juan Carlos I, de la masia de Torre Melina sense permís municipal. Altres problemes van ser la desviació pressupostària d'Holsa, que va provocar tensions entre el holding i l'Ajuntament i el retard en el pagament a les constructores per uns sobrecostos que van superar els 125 milions d'euros. ■

fet, alguna construcció –no directament lligada als Jocs– no va arribar a temps, com l'Hotel Arts. D'altres van fer patir molt, com el nus de la Trinitat. El que era president de Holding Olímpic SA (Holsa), Santiago Roldán, assegurava que es despertava a la nit neguitós i anava a veure com avançava aquesta obra. Roldán, que va ser l'home clau de les obres, va fer l'impossible aquells anys i va morir el maig del 1997. El nus de la Trinitat es va inaugurar oficialment el 16 de maig del 92, només dos mesos abans de la inauguració dels Jocs. Era clau, perquè enllaçava la ciutat amb la Vila Olímpica de Montigalà, on residia la premsa, i amb les principals autopistes que donaven accés a moltes de les subseus.

Si Roldán va ser el gran executor de les obres olímpiques, Romà

Cuyàs en va ser el gran ideòleg. En un informe de l'any 1982, ja posava les bases de per què Barcelona havia d'organitzar uns Jocs. Un informe en què ja es destacava l'impuls a les infraestructures i s'apostava clarament per la participació públicoprivada en el finançament mitjançant els patrocinis. Cuyàs tenia clar que els Jocs havien de ser un motor de modernització i dinamització de la ciutat.

Qui va pagar?

Una de les claus de l'èxit dels Jocs va ser el finançament. Els precedents de Munic i Mont-real feien témer deixar una ciutat hipotecada. De nou Santiago Roldán va ser clau. Era un socialista molt proper a Felipe González, aleshores president del govern espanyol. La seva feina va ser

determinant per "greixar" les relacions entre les administracions, amb el PSOE a Madrid, CiU a la Generalitat i el PSC a l'Ajuntament, recorda un responsable del sector de la construcció a Catalunya de l'època.

Més de la meitat dels recursos (59,7%) van tenir un origen comercial. Un concepte que inclou per exemple els drets de televisió (325 milions d'euros), el patrocini en efectiu o en espècies (604 milions), els recursos captats amb rifes especials de la loteria espanyola (121 milions) i les inversions que van fer empreses espanyoles i estrangeres. Les inversions de les empreses privades espanyoles (18,3% del total de recursos) i de les empreses públiques espanyoles (11% dels recursos) superaven la inversió de les empreses estrangeres (9,7%).

L'Anella Olímpica de Montjuïc, amb el refet estadi i el Palau Sant Jordi (a la imatge en obres), es va endur una bona part de les inversions. EFE

L'erari públic, comptant totes les administracions –inclosa Holsa, que era una empresa pública participada per l'Estat i l'Ajuntament–, va aportar 2.711 milions d'euros, el 40,3% dels recursos. D'aquesta aportació pública, una quarta part la va fer Holsa. A més, l'Estat va aportar directament un 10,4% del total de recursos, la Generalitat un 12,7% i l'Ajuntament de Barcelona un 2%. Altres administracions, com la Diputació de Barcelona i els ajuntaments de les subseus, van aportar un 3,2% del total de recursos i la Unió Europea un 0,7%.

El negoci perdut dels catalans

La transformació de la Vila Olímpica del Poblenou es va endur molts recursos públics. Els terrenys, la majoria industrials, els va anar adquirint o expropiant l'Ajuntament. Catalana de Gas i Electricitat, la Societat General d'Aigües de Barcelona, Indústries Folch, Titán, Crédito y Docks o la Maquinista Terrestre y Marítima ocupaven gran part de la zona. Foret y Motor Ibérica van ser els primers a vendre a l'Ajuntament, una setmana després de la nominació, un total de 53.000 metres quadrats per 818 milions de pessetes, gairebé 5 milions d'euros. La resta els va comprar o expropiar l'Ajuntament, per gairebé 3.000 milions de pessetes (18 milions d'euros).

Per fer el nou barri es va crear l'empresa mixta Nova Icària, participada en un 40% per Vila Olímpica SA (VOSA), un 20% pel Banc Exterior i un 40% per promotors privats, que havien de fer el negoci venent després els pisos. Qui va ser conseller delegat de VOSA, Ramón Boixadós, explicava que el negoci es va oferir a empresaris catalans, com Núñez, Figueras, Chicote, Marsá i altres promotors, que pensaven que si no ho feien ells no ho faria ningú, i van fer una oferta molt baixa, de 20.000 pessetes el metre quadrat. Va valorar altres ofertes i finalment el 40% per als promotors privats va anar a mans d'empreses amb seu a Madrid: Vallehermoso, Urbasa, Gaviel i Bami. —

LOGITRAVEL.com

[Paquets](#) [Creuers](#) [Circuits](#) [Costes](#) [Destinacions](#) [Vols](#) [Hotels](#)

MUSEU INTERNACIONAL BARROC

IGLESIA DE LOS REMEDIOS
I VOLCAN POPOCATÉPETL

ESTRELLA DE PUEBLA

CAPILLA DEL ROSARIO

CIRCUIT 15 DIES VISITANT PUEBLA

DES DE
2.245€

Preus per persona en habitació doble, vàlids per a determinades dates de 2017. Inclou estada a l'hotel i el gimnàs, taxes i impostos, vols d'anada i tornada des de Barcelona. Són preus dinàmics (en línia), per la qual cosa poden variar en funció de la data i l'hora en què es fa la reserva. Consulta les condicions d'agència promoció a la nostra web. Preus subjectes a revisió d'acord amb IATA/ILEG 1/2007. Agència de viatges en línia amb el CI BAL 471.

EL GRAN SALT

D'ícones arquitectòniques, poques

Desenes de despatxos van tenir l'oportunitat de treballar en les obres olímpiques, però l'èxit internacional de Barcelona va venir més pel seu urbanisme que pels edificis arquitectònics

C.S. * BARCELONA

Barcelona va aconseguir, als anys noranta, un gran prestigi arquitectònic a escala internacional. El tenia, però, més pel seu model urbanístic –per l'èmfasi que va posar en l'espai públic i en l'organització de la ciutat– que no pas per les icones arquitectòniques que es van construir durant els Jocs, la majoria d'un gran nivell però en cap cas de l'impacte del Guggenheim de Bilbao, que sí que va fer canviar la disciplina. Tot i això, la transformació urbana va obligar a convocar molts concursos i va mobilitzar desenes de despatxos d'arquitectura, per la qual cosa són pocs els que es van quedar sense possibilitat

de lluïment. A la Vila Olímpica –un projecte amb disseny de MBM, el despatx d'Oriol Bohigas– es van repartir el disseny dels diferents blocs entre els arquitectes que havien guanyat un FAD els anys anteriors. L'Anella Olímpica tenia un pla d'ordenació dissenyat per Correa-Milà –autors amb d'altres de la remodelació de l'Estadi–, que es van enfadar molt quan Telefónica va contractar Santiago Calatrava per fer la seva torre, que trencava, deien, l'orde rigorós del conjunt. També va ser polèmic

l'INEFC, de Ricard Bofill, que s'hi va posar d'esquena.

A la ciutat hi havia obres significatives, com el Moll de la Fusta, de Manuel de Solà Morales, autor també amb Rafael Moneo de l'Illa Diagonal. La llista seria llarga, i Llätzer Moix, a *La ciutat de los arquitectos*, en va donar tots els detalls, però no es pot oblidar l'esclat del disseny, que va ser molt present en mítics bars de copes com el Network o el Velvet, d'Alfredo Arribas. Era la rauxa que faltava a una pedra amb una mica massa de seny. —

1. Torre Calatrava

SANTIAGO CALATRAVA (1989-1992)

Una escultura, un rellotge de sol i, sobretot, una torre de telecomunicacions. Impulsada per Telefónica, que la va finançar, va ser molt mal rebuda pels arquitectes barcelonins. Ara és símbol de l'anella olímpica.

2. Torre de Collserola

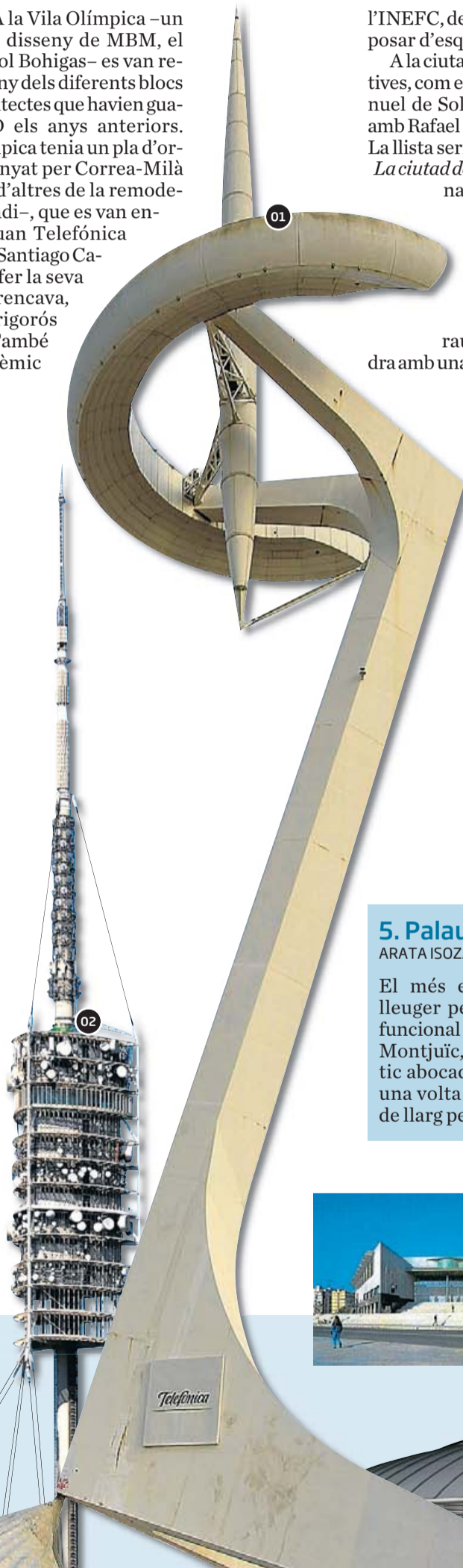
NORMAN FOSTER (1989-1992)

És la gran icona, arquitectònica i simbòlica, de l'arquitectura dels Jocs. La torre de telecomunicacions és hipertecnològica i esvelta. Amb els seus 288 d'alçada, és visible des de tot Barcelona i també a l'altre costat de Collserola.

3. Hotel Arts

BRUCE GRAHAM (SOM) / FRANK. O. GHERY (1988-1992)

Torre de 154 metres que, amb la seva bessona, la Torre Mapfre, encara és el gratacel més alt de Barcelona. Als baixos l'arquitecte del Guggenheim hi va dissenyar un peix daurat i brillant.

4. Pavelló Olímpic

E. BONELL-F.RIUS (1987-1991)

Aquesta instal·lació olímpica de Badalona va acollir els partits del Dream Team. Dissenyat per al bàsquet, els seus arquitectes, autors també del Velòdrom de la Vall d'Hebron, van guanyar aquell 1992 el premi d'arquitectura Mies van der Rohe.

5. Palau Sant Jordi

ARATA ISOZAKI (1985-1990)

El més espectacular d'aquest lleuger però compacte i multifuncional pavelló poliesportiu de Montjuïc, construït sobre un antic abocador, es la coberta, amb una volta central de 136 metres de llarg per 110 metres d'ample.

Els edificis culturals van haver d'esperar

MNAC

L'encàrrec a Gae Aulenti per remodelar el Palau Nacional s'havia fet el 1985, però el 92 només es va obrir la Sala Oval, i no es va acabar fins al 2004.

Macba

L'encàrrec a Richard Meier perquè dissenyés el museu és del 1986, però el centre, símbol de la remodelació del nord del Raval, no es va inaugurar fins al 1995.

L'Auditori

Amb projecte del 1988, l'auditori concebut per Rafael Moneo a la zona de Glòries tampoc va estar a punts per als Jocs i no es va poder inaugurar fins al 1998.

TNC

Ricard Bofill, autor de l'aeroport i l'INEFC per als Jocs, va fer el projecte del Teatre Nacional el 1988. Es va inaugurar el 1997.

EL GRAN SALT

La Vila Olímpica, la ciutat jardí nascuda de l'era industrial

Una de les transformacions més importants dels Jocs Olímpics va ser la construcció del nou barri

JORDI MUMBRÚ
BARCELONA

“A la Vila Olímpica no hi ha caliu de barri”. La sentència és d'un veí del barri que el coneix molt bé. Jordi Borja, urbanista, va ser tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona des del 1983 fins al 1995 i viu a la Vila Olímpica des que es va crear el barri, és a dir, des de fa 25 anys. En tot el barri, on viuen 9.261 persones, no hi ha ni una sola peixateria i només queda una carnisseria, la de la Maria José. “Al matí gairebé no tinc clients... Però em truquen per fer-me encàrrecs i els venen a buscar al vespre, quan surten de treballar”, explica. Al barri hi ha molt pocs comerços. Algun restaurant i poca cosa més. Al matí no es veuen veïns caminant pel carrer. “És que tothom està treballant. Per pagar aquests pisos cal treballar molt i tenir alguna carrera, també”, explica el vigilant d'una illa de cases amb piscina inclosa.

“Els interiors d'illa no haurien de ser tancats, però la veritat és que en aquest barri hi ha molt espai públic”, explica Borja. El problema més important que pateix el barri, segons reconeix, és que “hi ha molt poca densitat”. “A l'hivern, a partir de les cinc de la tarda ja no s'hi veu

ningú”, explica Carme González, que va obrir una botiga de roba ara fa vuit mesos. Per ara, la botiga no té gaire activitat, tot i que està en plena avinguda Icària i a pocs metres del carrer Marina, però la Carme confia que a l'estiu s'anirà. El gran pol del comerç del barri és el Centre de la Vila, amb cinemes en versió original incloos. Però encara que el centre comercial sembli completament aliè a la vida del barri, també pateix el problema de les persianes abaixades.

Tot i que és un barri amb poc caliu, amb zones privatitzades i vigilants de seguretat, la transformació que aquest espai va viure gràcies als Jocs Olímpics és espectacular. Però no va ser gens fàcil. La transformació d'aquesta zona va estar a la corda fluixa i només l'obstinació del govern municipal de l'època, encapçalat per Pasqual Maragall, va poder convèncer tothom que aquesta era la millor opció.

Contra l'Estat i Samaranch

La proposta tenia l'oposició de Joan Antoni Samaranch i del govern de l'Estat i també la d'alguns empresaris que havien previst una altra ubicació per als habitatges dels esportistes i ja havien comprat terrenys esperant fer un bon negoci. Borja recorda que “era una zona marginal, amb barraques, amb indústries abandonades... on havien afusellat la gent en acabar la guerra”. “Per allà passava el canal del Bogatell a cel obert i amb aigües brutes. Era fastigós. Ni els barcelonins trepitjaven aquell barri”, afegeix. I és que el barri no tenia ni claveres. “Samaranch ens va arribar a amenaçar de retirar la candidatura però no podia ser un català qui tanqués la porta a Barcelona. A més, pel seu passat franquista, era fràgil”, etziba.

La prova de foc va ser durant la visita que van fer els comissaris del Comitè Olímpic tres anys abans dels Jocs per certificar que les obres avançaven correctament i que les instal·lacions esportives complien les condicions: “Sabíem perfectament que no els podíem portar a la Vila Olímpica, de manera que vam decidir ensenyar-los les obres des d'una avioneta. Li vam demanar al pilot que sobrevolés el mar i que quan entrés a la ciutat anés més de pressa, perquè no tinguessin temps de veure allò. Van quedar encantats”.

Poc després es creava el barri de la Vila Olímpica. “Ara seria impossible fer el que es va fer amb aquella

Densitat
“A l'hivern, a partir de les cinc de la tarda, ja no es veu ningú pels carrers”

Comerços
En tota la Vila Olímpica només hi ha una carnisseria, i cap peixateria

Ubicació
L'Estat i els empresaris no volien que aquest fos el barri dels esportistes

rapidesa”, reconeix Josep Maria Montaner, arquitecte i actual regidor de Sant Martí, el districte on hi ha la Vila Olímpica. Montaner, a més, va treballar per a l'Institut Municipal per a la Promoció Urbana durant els Jocs.

Ni un sol pis de protecció

La de Montaner és una de les veus crítiques amb la Vila Olímpica. “No es va fer ni un sol habitatge de protecció oficial” del total de 2.200 pisos que es van construir, critica l'arquitecte. Tampoc comparteix que la creació de la Vila Olímpica es fes sense tenir en compte “el respecte pel patrimoni” i denuncia “l'eliminació de gran part de l'arquitectura industrial del barri del Poblenou”. Pel que fa a la transformació que va viure tota la ciutat, recorda que tampoc hi va haver cap aposta “ni pel transport públic ni per criteris de sostenibilitat”. Tot i aquestes crítiques, que es poden consultar en el seu article publicat a l'*Arxiu crític model Barcelona 1973-2004*, Montaner reconeix que amb el poc temps de què es disposava era gairebé impossible transformar la ciutat i tenir

en compte tots aquests criteris que amb els anys ha calgut corregir.

“Ara els processos són molt més lents, ja que cal fer licitacions obertes, parlar amb els veïns...”, continua Montaner. De fet, tal com recorda Borja, des que es va decidir que es faria el barri de la Vila Olímpica fins que es va acabar de fer només van passar dos anys. El projecte el va dirigir el despatx d'Oriol Bohigas, que havia sigut conseller urbanístic de l'Ajuntament de Barcelona. Davant la impossibilitat de fer un concurs públic (el temps no ho permetia), Bohigas va optar per una decisió salomònica: “Per no tenir problemes, va donar els projectes als despatxos que tinguessin algun premi FAD. Ningú va protestar”, recorda Borja.

El resultat final va ser un espai residencial més semblant a una ciutat jardí que no pas a l'urbanisme dels barris de l'entorn. Malgrat això, els habitatges estan ocupats, els espais públics són de primer nivell i es pot afirmar sense por que, 25 anys després, la Vila Olímpica ja és un barri més de Barcelona. Això sí, un barri sense caliu. ■

Més cotxes, més diners i més estudis

● Formació

Els veïns de la Vila Olímpica han estudiat bastant més que la mitjana de Barcelona. El 52,8% tenen estudis universitaris, mentre que la mitjana de la ciutat de Barcelona és del 29,4%.

● Baixa densitat

Al barri hi viuen 9.261 persones. Hi ha 386 habitants per cada hectàrea residencial, mentre que la mitjana del districte és de 841 habitants, i a Barcelona, de 619.

● Classe mitjana-alta

La renda dels veïns de la Vila Olímpica és un 50% més alta que la de la mitjana de la ciutat.

● Cotxes per habitant

Els veïns de la Vila Olímpica tenen 430 cotxes per cada 1.000 habitants, mentre que la mitjana de Barcelona és de 350.

L'impuls necessari per al foment de l'esport

La majoria dels equipaments esportius encara funcionen i altres s'han repensat

J.M.
BARCELONA

Dels 6.728 milions d'euros que es van invertir pels Jocs Olímpics, només un 7,8% es van destinar a instal·lacions esportives. Tot i així, la inversió que va anar a parar al món de l'esport no té precedents. Pavellons, com el de l'Espanya Industrial i el de la Mar Bella; el Port Olímpic (que té 1.200 abonats i que també usen gairebé 6.000 persones no abonades); el Palau Sant Jordi (que s'ha convertit en l'escenari dels grans concerts), i algunes remodelacions, com la del Velòdrom de la Vall d'Hebron, han facilitat als barcelonins la pràctica de l'esport.

L'actual comissionat d'Esport de l'Ajuntament de Barcelona, David Escudé, destaca que la grandesa d'aquella inversió és que va servir per fer "equipaments de proximitat" als diferents barris enlloc de grans estadis allunyats de la ciutat. "Aquesta característica ha facilitat molt la pràctica esportiva", explica Escudé.

L'evolució que han tingut tots aquests equipaments ha sigut diferent, i la majoria han sigut capaços d'adaptar-se i actualitzar la seva funcionalitat.

Nens i competicions d'alt nivell

Les piscines Picornell han servit després dels Jocs per organitzar el Mundial de natació, i l'any vinent s'hi celebrarà l'Europeu de waterpolo. Les instal·lacions, i la feina de promoció que ha calgut fer, han posat Barcelona en el mapa de la natació. Però més enllà de les competicions d'alt nivell, els equipaments olímpics han beneficiat els barcelonins. Al pavelló de la Mar Bella, cada any 40.000 alumnes participen en les competicions del Consell de l'Esport Escolar de Barcelona, i 72.000 infants i joves l'usen cada any també durant el

programa l'Escola Fa Esport a la Ciutat. "Els pares dels Jocs van saber adaptar els Jocs a la ciutat i no al revés", diu Escudé. Si les instal·lacions esportives s'haguessin construït en grans equipaments lluny de la ciutat possiblement no haurien tingut la mateixa sort.

Pilotes al camp de tir

Durant els Jocs es va construir un nou camp de tir amb arc a la Vall d'Hebron, que es va sumar al que ja hi havia a Montjuïc. La seva construcció va potenciar la pràctica d'aquest esport. "El tir amb arc va agafar molta força arran dels Jocs", explica David Pérez, secretari del Club d'Arc de Montjuïc. Però les fletxes no poden competir amb les pilotes de futbol, i el Camp de Tir de la Vall d'Hebron no va sobreviure. L'espai es va acabar transformant en tres camps de futbol, un altre de rugbi i dues pistes de pàdel. Pura adaptació. Els edificis que s'hi van construir durant els Jocs, obra d'Enric Miralles i Carme Pinós, van anar a terra per la construcció del túnel de cua de la línia 5 del metro. De tots els equipaments esportius que es van construir pels Jocs Olímpics, aquest és l'únic que ha passat a millor vida. L'altra gran desaparició és el camp de Sarrià de l'Espanyol, que tot i que no es va construir pels Jocs (era del 1923), va ser una peça clau durant la competició, ja que s'hi van celebrar alguns dels partits de futbol.

Altres ciutats que també han celebrat els Jocs Olímpics no han pogut mantenir les instal·lacions esportives: o bé estan abandonades o bé ja han sigut enderrocades. La ciutat que va organitzar els Jocs Olímpics després de Barcelona, Atlanta, va haver d'enderrocar l'estadi olímpic un any després de la competició per crear-hi un aparcament de 4.000 places. Un altre exemple més recent és l'estadi de voleibol platja d'Atenes 2014, que està completament abandonat.

Infraestructures

Les rondes, la plaça de les Glòries i l'aposta per l'Eix Besòs

Els Jocs Olímpics van ser l'empenta econòmica que necessitava Barcelona per actualitzar algunes de les seves infraestructures i activar algunes remodelacions. La majoria, des de les rondes fins a l'obertura al mar, feia anys que estaven pensades però no havien pogut desenvolupar-se per falta de diners. Les rondes, necessàries per connectar les diferents instal·lacions olímpiques, són imprescindibles per a la mobilitat de la ciutat però han quedat petites. La falta de vorals, a més, provoca que la senzilla avaria d'un cotxe inutilitzi un carril sencer i generi quilòmetres de cues. L'ampliació d'aquesta infraestructura no està sobre la taula. La plaça de les Glòries, que volia convertir aquell espai en una de les portes de Barcelona, va ser una altra de les grans construccions dels Jocs però va ser un error. El nus vi-

ari va ordenar el trànsit però va quedar obsolet. L'any 2014, 22 anys després de la seva construcció, es va enderrocar. És l'única gran obra dels Jocs Olímpics de la qual no queda ni rastre. A més de les grans infraestructures, els Jocs també van permetre esponjar una part de Ciutat Vella, obrint la rambla del Raval. El procés d'esponjament va continuar durant els anys següents. Malgrat aquesta remodelació al cor de la ciutat, la gran transformació que va viure Barcelona va ser al litoral. A part d'obrir la ciutat al mar, aquella aposta va ser el primer pas per dirigir la ciutat cap a l'Eix Besòs. "Després va venir el 22@, el Fòrum -encara que no va ser una operació reeixida- i Sant Andreu-Sagrera", explica Jordi Borja. Encara avui, l'Eix Besòs continua sent una aposta municipal.

Imatge de la Vila Olímpica feta des de la Torre Mapfre. El barri, amb una densitat de població molt per sota de la mitjana de la resta de ciutat, aprofita els interiors d'illa per aixecar edificis o fer-hi jardins, alguns de privats.

XAVIER BERTRAL

L'alcalde de Barcelona Pasqual Maragall durant les obres de clavegueram a la Vila Olímpica. JULIÁN MARTÍN / EFE

EL GRAN SALT

L'herència catalana dels Jocs: un país d'esportistes

Les 15 subseus olímpiques també van ser un èxit. A nivell esportiu, en molts d'aquells equipaments encara s'hi continuen entrenant esportistes d'elit, però també són espais utilitzats per amateurs o, fins i tot, per famílies. Molts s'han hagut de repensar, però només un ha hagut de tancar les portes

JORDI MUMBRÚ * BARCELONA

Piragües, ràfting, pilotes de bàsquet i Guns N' Roses

Guns N' Roses, Bruce Springsteen i Pitbull han tocat al mateix lloc on l'Escola Baldomer Solà, entre moltes altres, han ballat dansa. En aquest espai, el Pavelló Olímpic de Badalona, és on el Dream Team de Magic Johnson i Michael Jordan va jugar a bàsquet ara fa 25 anys, que avui en dia és el camp del Joventut de Badalona.

Els Jocs Olímpics van deixar repartits pel territori camps d'hoquei, de beisbol i fins i tot un Canal Olímpic. En total, es van construir set noves instal·lacions (amb el Pa-

velló de Badalona inclòs) i se'n van remodelar tres més. De tots els equipaments que van servir per als Jocs Olímpics només l'hípica de Montanyà (Osona) ha quedat en desús. La resta, sobreviuen o, en alguns casos, fins i tot triomfen. Però tots, encara que també s'utilitzin per fer concerts de primer nivell, han continuat desenvolupant la tasca per a la qual van ser creats: fomentar l'esport.

El públic que permet afirmar que els equipaments esportius dels Jocs Olímpics gaudeixen de bona salut són tant els professionals com els amateurs. En alguns casos, com a la Seu d'Urgell, les instal·lacions, a més, han servit per dinamitzar la ciutat. "Com a Barcelona, a la Seu d'Urgell també es va plantejar què havia de passar després dels Jocs Olímpics" i una de les conclusions va ser que "el binomi esport i turisme" podia funcionar, explica Francesc Ganyet, el gerent del Parc del Segre, l'empresa que gestiona l'equipa-

ment. "El campió del món s'hi pot estar entrenant de 9 a 10 del matí i a les 10 entra-hi una escola", diu Ganyet. Els competidors professionals, els alumnes de les escoles i les famílies utilitzen aquest espai per practicar ràfting, piragüisme, BTT i Hydrospeed, entre altres disciplines. "El Parc ni guanya ni perd", ja que amb els ingressos de les entrades és sostenible. El crèdit que van demanar per construir-lo durant els Jocs es va acabar de pagar el juliol de l'any passat. L'espai, que ara es diu Ràfting Park, també ha donat una empenta al turisme de la zona. "Com a Barcelona, hi ha una Seu d'Urgell anterior als Jocs i una de posterior", assegura Ganyet, orgullós.

"Bona entesa"

L'èxit de les subseus, segons el projecte Barcelona Olímpica que reivindica el llegat dels Jocs, rau "en la bona entesa amb els ajuntaments participants, combinat amb la il·lusió dels ciutadans aficionats als esports acollits en cada subseu". I és que els Jocs Olímpics van ser capaçs d'engrescar els barcelonins i també bona part de la resta del territori. —

MANOLO GARCIA

Castelldefels

El Canal Olímpic, un model a imitar per altres països

La setmana passada una delegació d'Hongria, un dels països que vol organitzar els Jocs Olímpics del 2024, va anar fins al Canal Olímpic de Castelldefels per prendre'n nota. "Aquestes visites són habituals", explica Arseni de Palma, director de la instal·lació. "Cada cop és té més en compte el llegat que els Jocs deixaran un cop s'acabin", explica i, en això, el Canal Olímpic és un model a imitar. Com en el cas del canal del Segre, es tracta d'una instal·lació que utilitzen tant els esportistes professionals com els alumnes de les escoles i les famílies. En total, visiten el canal més de 200.000 persones a l'any. A part de les disciplines olímpiques, també ha calgut adaptar-se als nous temps. Per això el canal té també un Cable Park, un gimnàs i pistes de pàdel. Aquest equipament és autosuficient.

EFE

Sant Cugat

El Centre d'Alt Rendiment ha entrenat el Liverpool

"Nosaltres posem tots els serveis per ajudar els esportistes de diferents disciplines a millorar el rendiment, com les instal·lacions, els metges, fisioterapeutes, nutricionistes o psicòlegs", explica Ramon Terrassa, director del Centre d'Alt Rendiment (CAR) de Sant Cugat. Es va decidir construir de seguida que es va saber que els Jocs Olímpics se celebrarien a Barcelona. Va obrir les portes el 1987. En aquest temps ha ajudat esportistes de primer nivell, tot i que el centre, que també funciona com a residència, procura no revelar-ne els noms. Però, entre ells, hi ha passat, entre altres equips, el Liverpool. El centre és exclusiu per a professionals: "La base creix si hi ha referents a dalt. Si hi ha base hi ha cim i al revés", explica Terrassa.

LA BARCELONA PREOLÍMPICA

XAVIER THEROS
CRONISTA

(1)

La Barceloneta a finals dels anys vuitanta, amb els xiringuitos sobre la platja poc abans que els demolissin. PEPE ENCINAS

Quan Barcelona estava fora del mapa

Abans dels Jocs preocupava la poca projecció exterior de la ciutat

La Barcelona anterior als Jocs Olímpics era una ciutat petita i barata, amb un gran mercat immobiliari de lloguer, on era habitual que la gent jove s'emancipés sense gaires dificultats, malgrat que als primers 80 ja havia conegut l'atur i la crisi econòmica. Arrossegava una imatge bruta i deixada, de metròpoli a mig fer, amb greus problemes de circulació i de transport públic.

El centre, que no havia rebut inversions en dècades, era marginal i obscur, estava ple de pensions i de carrers per on costava caminar. De nit, les façanes estaven colgades d'anuncis lluminosos, en una fosforescència contínua. I la Rambla no dormia mai, amb els quioscos sempre oberts, venent diaris i llibres.

Més enllà, la ciutat presentava un litoral colgat de construccions portuàries, que impedièren físicament l'accés al mar. Barrejant tipisme i activitat mercantil, la costa estava se-

grestada per magatzems, tallers, cases de bany i restaurants a peu de sorra. Un Aquàrium tronat i l'escullera –encara accessible des de la Barceloneta–, amb els seus blocs de formigó i les plataformes de fusta dels pescadors amb canya, era el gran passeig marítim per als barcelonins, no n'hi havia d'altre. Als matins hi anava la mainada, amb un cranc viu penjant d'un cordill; i de nit, les parelles hi aparcaven amb el 600.

En aquella Barcelona encara hi quedaven barraques, i polígons d'apartaments d'època franquista, fets per acollir l'emigració andalusa, en suburbis on la gent del centre mai havia estat. Llocs fins on no arribava l'autobús, sense serveis, i on abundaven els solars buits.

La feina dels primers ajuntaments democràtics va ser respondre a aquestes mancances, a vegades en confrontació, i altres en col·laboració, amb les potents associacions de veïns d'aquella època.

Així, es van urbanitzar barris, on abans només hi havia habitatges, cosa que va enfortir la seva identitat local, portant-hi el metro i l'autobús, posant-hi semàfors i revaloritzant el seu patrimoni històric. Amb aquesta intervenció es van crear serveis i zones verdes, i es va dissenyar una valuosa xarxa de biblioteques i centres cívics, que va ser la gran iniciativa d'aquell procés. La ciutat es va acostar als seus marges, els va recentralitzar, i va expandir la idea de territori que tenien els barcelonins.

Una de les preocupacions d'aquells anys era la projecció a l'exterior, fer aparèixer la ciutat als mapes. Quan, cíclicament, Barcelona quedava buida, cada agost, sempre hi havia qui es preguntava per què els turistes no ens visitaven. Amb l'expressa voluntat de canviar la seva imatge grisa, es va activar la famosa campanya institucional *Barcelona, posa't guapa*, dirigida inicial-

Urbanitzar
Les potents associacions de veïns reclamaven serveis per als seus barris

Una setmana per recordar la ciutat preolímpica

Dilluns:

El Port Vell

Dimarts:

La Vila Olímpica

Dimecres:

L'Anella Olímpica de Montjuïc

Dijous:

La Vall d'Hebron

Divendres:

L'aeroport del Prat

Dissabte:

Les rondes

Diumenge:

El Raval

ment per Ferran Ferrer Viana, dins del Programa de Mesures per a la Protecció i Millora del Paisatge Urbà, que va permetre rehabilitar un terç dels edificis de la ciutat, netejar moltes façanes i dignificar aquelles parets mitgeres al descobert que presentava el paisatge barceloní. Aquesta campanya va ser un dels programes municipals més llargs i exitosos: va començar a finals del 1985 i es va allargar fins al 2009.

Les iniciatives municipals d'aquella primera meitat dels anys vuitanta eren solucions equivalents a les possibilitats de la mateixa ciutat, que somiava a ser una candidata olímpica en bona posició. Quan finalment es va saber que seria la seu dels Jocs Olímpics del 1992, més que una modificació en els objectius, es va produir un canvi de mida i de proporcions. El que fins llavors eren intervencions d'emergència, ara eren grans transformacions que afectaven barris sencers, que canviaven la circulació rodada, obrien la ciutat al mar i li donaven nova imatge. Com escriu Alessandro Scarnato a *Barcelona supermodelo*: "A les portes dels Jocs Olímpics, Barcelona s'havia convertit en l'obra més gran d'Europa".

En història, és ben sabut que la solució d'avui serà el problema de demà. Barcelona necessitava obrir-se a l'exterior, captar inversions i diversificar la seva economia, en un moment que la ciutat industrial que havia sigut ja no era viable. I tenia experiència fent-ho, gràcies a esdeveniments com una exposició universal, o un congrés eucarístic. Sigui quina sigui la lectura que es pugui fer d'aquells anys, la ciutat es volia modernitzar. Aquell va ser un rentat a fons, d'essència i de presència, que la va posar de cop al mapa. I també l'inici del seu imparabile encarnament, de la gentrificació dels barris i d'un turisme massificat que ens va detectar com un destí interessant a partir dels Jocs Olímpics. —

PROCÉS SOBIRANISTA

L'últim "Escolta, Espanya"?

Els experts creuen que el president Puigdemont no farà cap nova oferta a l'Estat

XAVI TEDÓ
BARCELONA

La conferència que el president de la Generalitat, Carles Puigdemont, el vicepresident, Oriol Junqueras, i el conseller d'Exteriors, Raül Romeva, faran aquest dilluns –gràcies a la mediació de l'alcaldesa Manuel Carmena– a Madrid està cridada a convertir-se en l'última proposta que fa Catalunya a l'Estat per assegurar-se a negociar. Una petició que, en cas de ser rebutjada com és de preveure, obligarà la Generalitat a posar en marxa la via unilateral després de l'enèsim cop de porta de Madrid a les reivindicacions catalanes. Gairebé 120 anys després de l'"Escolta, Espanya" de Joan Maragall, la voluntat d'arribar a una entesa amb l'Estat ha topat amb un mur infranquejable que ha fet inviable una sortida negociada a l'atzucac polític que viu Catalunya.

Els experts consultats per l'ARA no creuen que dilluns el president canviï el guió que ha seguit fins ara i s'avingui a oferir una nova via negociadora. Ho apunta l'historiador J.B. Culla, que deixa clar que "no té gaire marge de maniobra per introduir propostes imaginatives, ja que els interlocutors s'oposen de totes totes al referèndum, per tant, dirà el que està al guió, que és previsible". La coalició de JxSí, a parer seu, tampoc hi ajuda: "Si fos el líder d'un moviment independentista compacte podria fer volar la imaginació, però no té llibertat de moviments per fer una jugada audaç, el discurs estarà mil·limètricament pactat amb Esquerra".

El filòsof Josep Ramoneda tampoc augura noves ofertes del president: "No m'imagino que una sortida del guió pugui tenir una acollida positiva perquè l'Estat no està disposat a entrar en el joc, encara que Puigdemont plantegi canvis en la pregunta o el percentatge de participació". La so-

ciòloga Marina Subirats també veu molt difícil que el Govern proposi canvis en els tempos del procés: "El govern espanyol és impermeable i s'ha proposat no cedir gens perquè semblaria una concessió de cara als seus votants, així que l'únic que acceptarà és que s'aparqui el referèndum". En aquest sentit, Subirats anota que la conferència és "un últim intent de Catalunya que es pot vaticinar que serà fallit perquè l'interlocutor no vol escoltar".

Davant d'aquest escenari, Subirats no amaga els recels que pot provocar la via unilateral del Govern: "El que em sorprèn és que vulguin convocar un referèndum que tindrà un preu molt elevat i poc rèdit, ja que serà repetir el 9-N i no servirà per fer un recompte efectiu perquè

molts partidaris del no no acudirán a les urnes".

Des de la sentència del Tribunal Constitucional (TC) contra l'Estatut, que prèviament havia estat referendat pel poble de Catalunya, fins al recurs contra la resolució del Parlament que aprova la declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya, l'Estat s'ha oposat a qualsevol demanda del Govern i del Parlament. El referèndum pactat s'ha reclamat fins a una vintena de vegades.

Fracàs de la via estatuària

La reiterada negativa del govern espanyol a negociar amb Puigdemont el referèndum no deixa de ser l'últim episodi d'una història de desencontres que ja van patir els seus antecessors en el càrrec. La sentència de l'Es-

tatut del TC va suposar l'estocada definitiva per als suports que rebien els federalistes catalans que, com Pasqual Maragall, encara confiaven a assolir més quotes d'autogovern amb una reforma estatuària. I més quan José Luis Rodríguez Zapatero, cap de l'oposició, va prometre avalar l'Estatut que aprovés el poble i, un cop a l'executiu, "va passar-hi el ribot", com deia amb orgull el socialista Alfonso Guerra. Des de la Transició, la reforma de l'Estatut era l'esperança que tenia la classe dirigent catalana per acostar el país a la sobirania, superant el peix al cove de l'època Pujol.

La sensació de desencís ja la va subratllar el president José Montilla, que va rellevar en el càrrec el defenestrat i molest Maragall. Arran de la crisi de les infraestructures, Montilla va alertar que "les conseqüències de la defeció dels catalans envers Espanya podrien ser irreversibles". No anava mal encaminat. La massiva manifestació que va organitzar la Plataforma pel Dret a Decidir l'1 de desembre del 2007 per exigir el traspàs de transports i infraestructures va superar la que havia organitzat l'entitat l'any abans pel dret a decidir.

Posteriorment, el rebuig del PP al pacte fiscal durant la presidència d'Artur Mas va abocar CiU a apostar per la independència, en un camí que ha mantingut Puigdemont, sense que l'Estat hagi volgut seure a negociar. L'economista Anton Costas dubta que qualsevol nova proposta del Govern pugui tenir recorregut: "Veig molt difícil que, introduint alguna variació, Rajoy canviï la seva postura. A hores d'ara, les possibilitats de trencar les dinàmiques són complicades". Costas sentència: "Ens aboquem a un referèndum que serà anul·lat de manera immediata pel TC i a la convocatòria d'eleccions, una nova partida". L'"Escolta, Espanya" encara espera resposta. —

Maragall, Diana Garrigosa, Zapatero i Montilla al balcó de la Generalitat el dia que Maragall va prendre possessió.

ANDREU DALMAU / EFE

Nou ASX
Twist your world

100th Anniversary
A century of innovation.
Mitsubishi automobiles.

MITSUBISHI CATALUNYA
BARCELONA - SANT BOI DE LLOBREGAT
MATARÓ - GRANOLLERS - MANRESA
REUS - SANT QUIRZE DEL VALLES
Tel. 902 450 475 / www.mitsubishicatalunya.es

MITSUBISHI MOTORS
Drive@earth

Nou Mitsubishi ASX, des de 15.900 €. CO2: 119 - 152 g / km. Consum: 4,6-5,8 l / 100km.
Model fotografiat ASX 160 MPI Motion. Oferta vàlida fins al 30 de juny de 2017. Preu de l'ASX 160 MPI Challenge, vàlid per a Península i Balears (inclou promoció, garantia de 5 anys o 100.000 km, IVA, IM i transport). Aquesta oferta va dirigida a clients particulars que financien a través de Santander Consumer EFC, S.A. un import mínim de 12.500 €, a un termini mínim de 48 mesos amb una permanència mínima de 36 mesos, incompatible amb altres ofertes financeres. Financament subjecte a estudi i aprovació de l'entitat financera. Assistència 24h a Europa. Mitsubishi recomana lubricants **REPSOL**

Un esforç olímpic per resoldre el tema de l'habitatge

A l'escola on vaig anar, a sisè, ens batejàvem amb un nom, i com que a nosaltres ens va tocar triar-lo l'any 1992, ens vam anomenar "Barcelona", en honor als Jocs Olímpics. Tinc molt bon record d'aquell any i en particular d'aquell estiu. Hi havia un ambient festiu i alhora d'orgull per la feina ingent duta a terme per molta gent. Els Jocs van ser, vistos en perspectiva, un projecte pel qual va valdre la pena mobilitzar-se. Crec fermament, i en això remo en contra del pensament dominant, que la transformació de la ciutat és la manera més eficaç d'accelerar el progrés social, malgrat que la tendència dominant iguala urbanisme a especulació, corrupció i sospita. Però soc optimista i crec que amb un lideratge ambiciós i generós es podria generar un projecte de llegat transformador com l'Eixample de Cerdà o la monumentalització de la perifèria que van suposar els Jocs.

Vint-i-cinc anys després del 92, el repte és l'assequibilitat de l'habitatge: fer un salt d'escala i inventar mecanismes per construir un parc de lloguer que permeti als nostres fills i als dels nouvinguts dedicar els seus recursos econòmics a emprendre, a ajudar, a innovar, i no a pagar pisos que no s'ho valen. El preu i la qualitat de l'habitatge són factors de competitivitat del territori, i ara toca mobilitzar-se pel projecte metropolità. Els experts, els tècnics i els acadèmics parlen del PDU, de la planificació territorial, de les dinàmiques intermunicipals, dels serveis mancomunats, de la governança relacional... Però, malgrat els esforços per divulgar el coneixement generat, la dimensió metropolitana és incomprendible per a la major part dels ciutadans. A Barcelona, l'Àrea Metropolitana és una entitat jurídi-

MARIA SISTERNAS

ARQUITECTA I CONSULTORA

ca única a Espanya, i que, malgrat les contingències polítiques, s'ha demostrat eficaç oferint serveis comuns a diversos municipis. És una eina potent, però que sempre s'ha quedat a l'ombra de la discussió urbana de Barcelona.

En endavant, convindria exigir a l'Àrea Metropolitana que passi de la gestió dels serveis a l'execució d'un projecte disruptiu. A aquestes altures, després dels estudis i jornades tècniques duts a terme fa uns anys, hauríem d'estar discutint sobre quins llocs acolliran promocions en dret de superfície, quins preus de lloguer són tolerables per garantir el dret a l'habitatge, quantes unitats cal construir cada any i quines formes d'habitatge i de tinença val la pena impulsar. Cal concreció, perquè el desenvolupament de la ciutat mou una quantitat ingent de diners, una significativa part dels quals són públics.

No penso en els polígons d'habitatge, construccions apedaçades o paquets de promocions anodines. Penso en la idea de construir trossos de ciutats, extensions, i de reciclar les

Transformar la ciutat és la manera més eficaç d'accelerar el progrés social, tot i la tendència a igualar urbanisme i especulació

àrees de les poblacions existents que ho demanen a crits: llocs per viure-hi i per treballar-hi, i amb un model de producció d'energies pròpies, en contacte amb la natura i ben connectats amb el centre de Barcelona.

Paradoxalment, ens hem tornat molt conservadors amb el fet urbà. Per exemple, ara estaria mal vist endeutar-nos per fer les inversions necessàries per a un projecte de la dimensió dels Jocs Olímpics. Però si no hi posem els recursos necessaris, la tendència global és a augmentar la desigualtat entre propietaris i arrendataris, articulant una societat a dues velocitats.

El projecte pel qual valdria la pena mobilitzar-se els propers deu anys és, doncs, construir un model immobiliari equilibrat, ajustat als costos reals de construcció i no a les rendes del patrimoni. És un projecte encoratjador perquè és possible: ciutats europees com Viena, Berlín o Amsterdam ho van aconseguir amb una mirada urbana generosa cap a les futures generacions en temps de postguerra.

El projecte metropolità de Londres és mirar d'acabar amb els suburbis envellits i desestructurats; a París, els esforços s'orienten a cosir el centre amb les perifèries i es dissenyen àrees òptimes del Périphérique per situar-hi nous creixements. A Barcelona, el projecte metropolità és l'única manera d'evitar que el centre esdevingui una bombolla.

Fins ara, el debat és inexistent als ulls dels no experts, però és necessari. Potser si deixem de mirar-nos el melic, si deixem les batalletes polítiques de Barcelona de banda, ens podem concentrar a resoldre un problema que és real i que es descontrolarà si no s'hi actua amb determinació. Seria una bona manera de recuperar l'empenta olímpica i demostrar la capacitat disruptiva de l'urbanisme.

Exhibicionistes, fràgils, dependents

CARLES CAPDEVILA

DIRECTOR FUNDADOR

Vivim en una societat innovadora en tot, també en els seus defectes. Goso assenyalar-ne set de molt relacionats entre ells. Diria que es fomenta que siguem així.

Pidolaires. Adeu a la subtilitat. Les ONG competeixen amb joves que ens assalten a cada cantonada buscant una adhesió impulsiva, ens veiem obligats a penjar el telèfon a pobres comissionistes i el periodisme digital s'està convertint en un espectacle dantesco pidolant clics, amagant les notícies, oferint titulars que ofenen la intel·ligència i continguts que ens deceben. Ja no busquem relacions de confiança, un crèdit amb continuïtat, sinó accions immediates, en la pitjor versió del *carpe diem*.

Exhibicionistes. Som el que semblam. En l'era del postureig, retratem la fideuà abans de menjar-nos-la per penjar-la a l'Instagram, somriem de manera exagerada en cada foto, ens abracem i ens estimem molt més quan en quedarà constància. I ens queda cara de pomes agres quan cap càmera ens enfoca.

Dependents. La nostra autoestima té forma de bateria espatllada, d'aquestes que es descarreguen ràpid. Depenem dels *likes* al Facebook, del reconeixement dels altres, busquem parella en aplicacions on necessitem que l'altre ens cliqui, i sempre necessitem l'aprovació externa, sense mecanismes interns estables i duradors.

Mercantilistes. En la societat extrema de mercat, les persones som productes, i ens tractem els uns als altres com a tals. Estem en venda. Això ens fa més competitius, més despectius amb el rival, més tramposos i més exagerats en l'autopropaganda que ens cal per obtenir una feina, aconseguir una cita, guanyar seguidors. En lloc del reconeixement que arriba per una trajectòria, hem de fer caixa cada dia, si cal rebaixant el nostre preu, la nostra dignitat, posant-nos d'oferta.

Egocèntrics. Amb la mirada clavada al mòbil fins i tot quan caminem, és impossible veure que ens hauríem hagut d'apartar perquè aquella persona va coixa, que ens hauríem hagut d'aixecar a l'autobús perquè aquell passatger és gran, apugem el volum de l'últim vídeo que ens ha arribat com si estiguéssim sols a la sala d'espera o aparquem en doble fila molestant centenars de conductors per estalviar-nos la petita molèstia d'aturar-nos deu metres enllà.

Inconstants. Hi ha tanta oferta, tot va tan de pressa, els *trending topic* són tan intensos i duren tan poc, que no donem l'abast. Ens venen teràpies que fan miracles, cursos ràpids i sense esforç, experiències extraordinàries de cap de setmana. Costa molt seguir un camí i ser capaç de fer els esforços per no desviar-te'n, per no caure en tantes temptacions i modes que prometen sabors excepcionals però amaguen una data de caducitat immediata.

Fràgils. Sense valors sòlids, som més trencadissos. En ple culte a l'aparença, ens sentim sols i desvalguts quan s'apaguen els focus. Acostumats a impulsos permanents, tenim pànic al silenci, a trobar-nos amb nosaltres mateixos. Posem tantes condicions a les nostres relacions que no n'establim d'incondicionals. Ens caldria trobar la serenitat per viure amb alegria pròpia i no impostada la vida normal.

DE FIT A FIT

CARA A CARA

LA BARCELONA OLÍMPICA

Reparar el passat
i preparar el futurEl naixement
d'un monstre

JOSEP ACEBILLO

ARQUITECTE

El 1980 havíem iniciat amb èxit, des de l'Ajuntament, el que en diem "l'acupuntura urbana", amb la qual vam dotar la ciutat de més de 150 espais públics nous. Però això no era suficient per superar els molts dèficits urbans acumulats. Així, sense abandonar els projectes puntuals, s'havia d'augmentar l'escala i la complexitat de les intervencions i per això comptàvem amb el projecte olímpic.

La necessària transformació es va centrar no tant en l'arquitectura com en les infraestructures i sistemes, que van tenir una inversió vuit vegades més gran. Tots els projectes, a més, es van concebre per al seu ús definitiu tenint clar que la seva funció durant els Jocs era temporal. Per això, les àrees olímpiques es van ubicar de manera que impliquessin una "requalificació de les perifèries". Una part important es va destinar a la millora de la mobilitat a escala metropolitana, amb les rondes, i per aconseguir obrir Barcelona al mar va ser clau el lloc on es va ubicar la Vila Olímpica, en el que eren terrenys industrials costers obsolets. Així vam guanyar cinc quilòmetres de costa i platges urbanes accessibles amb metro.

L'objectiu era iniciar programes urbans neoterciàris per pal·liar les conseqüències del declivi industrial, implantant sistemes més innovadors i posicionant turísticament Barcelona. Ara és molt fàcil titllar aquella política d'obsoleta, però cal recordar que avui suposa el gruix de l'economia de Barcelona. Moltes ciutats del món patien aquest procés, però l'única transformació solvent que coneix de model industrial en neoterciari és la de Barcelona. Ens ho envegen arreu.

Un altre objectiu prioritari va ser aturar el desgavell sistemàtic del subsol urbà i s'hi va destinar el 60% dels pressupostos de sistemes i infraestructures. Així, un bon grapat de barris de Barcelona van deixar d'inundar-se periòdicament perquè es van renovar en gran part el clavegueram i els col·lectors van deixar d'abocar les aigües directament al mar per fer-ho en un interceptor situat a la costa.

Aquestes mesures resolien els dèficits urbans, però per afrontar amb solvència el futur era necessari apostar per la modernització i la connexió amb les noves tesis neoterciàries centrades en la comunicació i els serveis. La informatització del sistema, la millora de les comunicacions amb l'ampliació de l'aeroport o la construcció de les dues torres de telecomunicacions i la creació de les galeries de serveis serien claus. Pensar en termes de futur implicava repensar també el mapa funcional. En aquest sentit, era fona-

mental invertir el sentit del desenvolupament urbà des de l'oest cap a llevant, on hi havia les àrees industrials més castigades per la crisi, i això era factible fer-ho mitjançant el desmantellament de l'escalètric de les Glòries i la reutilització del seu espai, que actuaria com a embrió del futur Triangle de Llevant: Glòries, Sagrera, Fòrum-22@.

Tot aquest programa implicava una condició *sine qua non*: la ferma col·laboració de les institucions, del sector privat, i dels ciutadans. Les institucions van col·laborar de manera eficient, llimant inevitables controvèrsies, i interpretant flexiblement alguns programes no inclosos inicialment. La col·laboració públicoprivada havia de ser exemplar i traduïble en inversions a parts iguals, cosa que en bona part es va aconseguir. I, malgrat els inconvenients de les obres, la sistemàtica informació a la població va facilitar la participació i col·laboració ciutadana.

Es pot opinar sobre si es van cobrir les expectatives, però hi ha dues coses clares i aprofitables de cara al futur: es va treballar molt i molt bé tant a nivell tècnic i econòmic com ètic, i es va crear un fantàstic esperit d'innovació i corresponsabilitat entre empreses, tècnics i operaris. El projecte del 92 no es pot menystenir ni imitar, però tampoc frivoltzar amb les anècdotes. Cal una revisió crítica del que va funcionar i el que no, però amb responsabilitat, perquè Barcelona no pot perdre el lideratge internacional. Més enllà de la crítica, la reflexió és si ara hi ha un projecte alternatiu plausible capaç com aquell d'engrescar la ciutadania.

Josep Acebillo va ser director de Projectes Urbans de l'Ajuntament des del 1980 fins que va dirigir els projectes i obres olímpiques des d'Holsa. Ara dirigeix una investigació sobre models urbans al CAUP de la Universitat Tongji de Xangai

L'única transformació solvent que coneix de model industrial en neoterciari és la de Barcelona, i ens ho envegen arreu

MARC ROVIRA

MANUEL DELGADO

ANTROPÒLEG

La tardor del 1990 es van produir diversos esdeveniments que resumien el que estava sent i seria encara més la política urbanística que aspirava a modificar de manera radical la forma urbana de Barcelona i, de passada, també la seva fesomia social. S'iniciava la reforma del Moll de la Fusta, la remodelació que adaptava els canvis en el front litoral de la ciutat al disseny del cinturó del litoral. S'iniciava l'enderroc dels Banys de Sant Miquel, els últims que quedaven després que les excavadores possessin fi als d'El Astillero i Sant Sebastià, a més dels entranyables xiringuitos de la Barceloneta, en un dels episodis que més clarament advertirien de la manca total de sensibilitat de les autoritats municipals en matèria de patrimoni sentimental de la ciutat. També es presentava en públic el disseny del pont mòbil que uniria el Portal de la Pau amb el moll d'Espanya i el centre comercial que havien previst posar-hi, el Maremàgnum. La Torre Mapfre i l'Hotel Arts continuaven creixent. El preu de l'habitatge no feia més que créixer i els pisos de la Vila Olímpica –aixecada sobre el solar que havia deixat el barri d'Icària– ve-

A l'ombra d'una al·lucinació col·lectiva es produïa una metamorfosi de la ciutat de la qual els beneficiaris no serien els ciutadans

ien incrementar el seu valor, cosa que convertia el nou barri en un dels més cars de la ciutat i permetia oferir-lo en clau d'exclusivitat, com la seva continuació, Diagonal Mar. El camí cap a la gran mutació urbana que havia de conèixer el sud de Barcelona, de la mà del Jocs i després del 22@ i el Fòrum de les Cultures, estava obert i semblava imparabile. El projecte d'esventrament del que va ser el Barri Xino tirava endavant en nom de la seva "higienització" i l'Illa de Sant Ramon ja havia estat demolida.

És aleshores, de la mà dels preparatius dels Jocs del 92, que es veia clarament com es posava en marxa una política d'aparador que ocultava la mercantilització de la ciutat i la seva conversió en un brutal mecanisme de dualització social. I es va dur a terme valent-se de la legitimitat que li atorgava la seva naturalesa "progressista": els ajuntaments sorgits de les urnes assumien o reassignaven al sector privat o mixt les negociacions encaminades a l'expropiació desavantajosa de residents grans o en situació legal precària als barris a "renovar". No hi ha dubte que s'han complert amb escreix les intuïcions de les poques veus que, en el moment culminant de l'anomenat "esperit olímpic", van saber reconèixer-lo com un dispositiu purament retòric al servei de la terciarització i tematització de Barcelona i del seu plegament als requeriments del capital internacional: incorporació a la mundialització, noves perifèries socials, refuncionalització de l'espai urbà en clau de mercat, reappropriació capitalista de la ciutat...

Començàvem a conèixer llavors, amb el pretext de la cita olímpica, el que seria cada vegada més un autèntic paradigma del que avui es coneix com a "màrqueting urbà", una estratègia de promoció i venda l'objecte de la qual no és altre que la mateixa ciutat. Va ser aleshores que, a l'ombra d'una al·lucinació col·lectiva –l'èxit internacional de la ciutat–, es produïa una metamorfosi de Barcelona de la qual els beneficiaris serien no els ciutadans –incapaços cada vegada més de pagar una ciutat que ja no seria mai més seva– sinó els bancs, les empreses constructores, les grans asseguradores, les cadenes hoteleres, els operadors turístics, etc.

Els Jocs van ser la confirmació que estava en marxa la destrucció del que havia sigut una ciutat apassionada i popular. El que xoca és que els responsables que van executar aquella condemna es presentessin com "d'esqueres", però, sobretot, impacta encara més que aquells que van engendrar el monstre que és avui Barcelona siguin els mateixos que, un quart de segle després, van col·locar i mantenen en el poder una força política que va prometre desmantellar-lo. Deuen ser coses de la política.

Manuel Delgado és professor d'antropologia a la UB. Ha investigat sobre l'espai públic i ha escrit, entre altres llibres, 'La ciudad mentirosa. Fraude y miseria del modelo Barcelona'

ABANS D'ARA

PECES HISTÒRIQUES TRIADES PER JOSEP MARIA CASASÚS

CATEDRÀTIC EMÈRIT DE LA UPF I MEMBRE DE L'IEC

De Vázquez Montalbán (Barcelona, 1939 - Bangkok, 2003) a *Interviú* (6-VIII-1992). La inauguració dels Jocs Olímpics del 1992 interpretada amb un tractament articulístic que basculava entre la ironia punyent i una incisió política lúcida que profetitzava l'evolució seguida pel nacionalisme català des de llavors fins ara. Foto de l'acte inaugural dels Jocs del 92.

Medido y bien medido

La cerimònia de presentació de los Juegos Olímpicos de Barcelona fue un prodigio de cálculo de estrategias patrióticas. Por una parte había que satisfacer el sentimiento nacionalista catalán, por otra no vejar el complejo de hegemonía histórica del nacionalismo estatal español y, finalmente, prevenir la reacción de insatisfechos ultras, de una y otra tendencia. Se trataba de salir de la ceremonia inaugural con la figura del Rey sin mancha de silbidos y abucheos. No es que Juan Carlos sea una figura impopular en Cataluña y la familia real ha conseguido, como los buenos árbitros de fútbol, pasar inadvertida, a diferencia de otras familias reales tan cansadas de serlo como las demogra-

cias europeas instauradas en 1945. Pero el Rey es el símbolo del Estado español y en tiempos de Croacias, Eslovenias, Eslovaquias, Lituánias, el nacionalismo catalán añade a sus razones históricas el importante factor de "imaginario" posible. Si es posible imaginar la independencia de Ucrania, ¿por qué no la de Cataluña? Que se imagine no quiere decir que se desee, o al menos que se desee tan vehementemente como para provocar un conflicto social grave. Un estatuto que permita la reafirmación de la propia identidad, la relativización de la dependencia a unas señas de identidad españolas y el reconocimiento periódico de que

Cataluña es la punta de lanza de la modernización de España, dejaría suficientemente contento al personal durante una temporada histórica y más aún si el Barcelona Fútbol Club continúa ganando la Liga, la Copa de Europa y adquiriendo el papel de ejército desarmado simbólico de la catalanidad. Todas estas corroboraciones estuvieron presentes en el acto inaugural. Los Reyes entraron en el palco presidencial no a los acordes del himno nacional español, sino del himno "Els segadors", el más duro de los himnos nacionalistas catalanes, utilizado desde las luchas contra Castilla en el siglo XVII... [...] Era imposible silbar a

un Rey que se presenta respaldado por el himno más querido y, en el pasado, prohibido. A continuación, el catalán figuró como lengua oficial al lado del español, el francés y el inglés, bien fuera en las alocuciones de Juan Antonio Samaranch, presidente del COI, o en las del alcalde de la ciudad, el socialista Pasqual Maragall. Tan sorprendente era para los que tenemos memoria histórica ver al señor Samaranch, de tan reconocido pasado franquista, asumiendo su propia lengua vencida en la Guerra Civil, como valores democráticos contra los que el franquismo hizo cuestión de vida e Historia. [...]

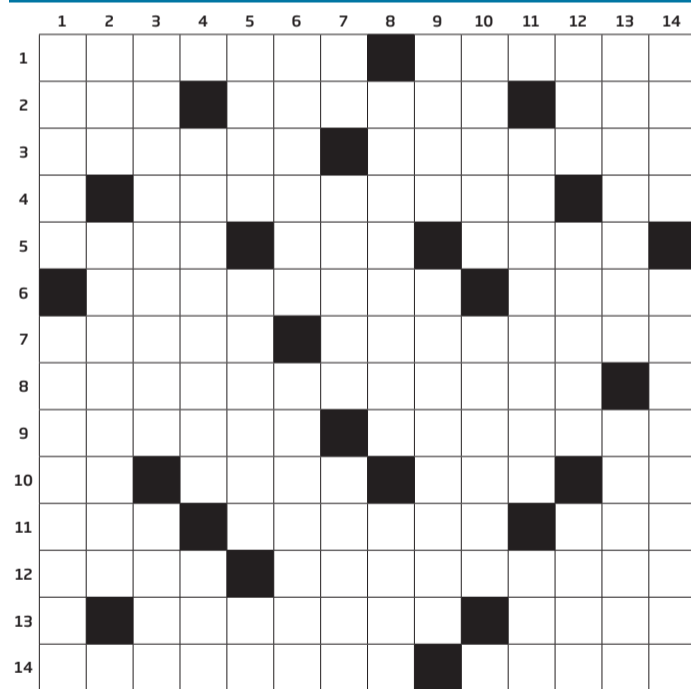
Manuel Vázquez Montalbán
1992

Gaudeix 'online' dels mots encreuats de l'ARA a <http://passatemps.ara.cat>

PASSATEMPS

motsencreuats

núm. 2344, elaborat per Senyor Ventura

Horizontals 1. Intents fallits. Menada. **2.** Es multiplica per dur a terme la venjança Lliguen. Basat en fets reals. **3.** Escullo entre els escollits. Amb el seu temperament tan fred, et pot enfonsar a la mínima topada. **4.** La trobaràs a l'interior del pou. Caça de bruixes. Té un principi i un final rodó. **5.** Ets en un indret determinat. Mostra de talent a Artà. Té un encontre poc amistós. **6.** Repetiries una cançó al final del concert. Et permet veure la realitat augmentada. **7.** Objecte de tortura. Normes per jutjar una cosa. **8.** Alternaràs la teva feina habitual amb la de maquetador. Cap de fava. **9.** Feia una cosa del no res. La mainada s'esvalota quan toca menjar verdura. **10.** No està bé. Els trets característics d'una guerra. Expressió de fàstic. Un article d'ús comú entre els homes. **11.** Cara B del dia. Descobreixi, percebi. Dents gastades per les puntes. **12.** Monarca rus. Professional que no busca extraterrestre, sinó malalties mentals. **13.** No se la sent gaire, però és l'ànima de l'equip. Concentracions de boira i fums. Fer-lo disminuir porta feina. **14.** Amagarà. La fas servir quan s'acaba l'asfalt.

Verticals 1. Còlera. Pronuncio amb força una paraula per ressaltar la seva importància. **2.** Xile en va perdre deu. Xuclés. Te la trobes a la porta del cinema. **3.** Allò que fa prevaldre l'interès dels altres sobre el propi. La manipulació del butà és un tema del qiañ ningú parla. **4.** La fi del cagaelàstics. Ha sopat una segona vegada. Tripulació. **5.** Música animada. Arrases el Vaticà mogut per un impuls que ve d'antic. L'essència del mite. **6.** Ensumar. Parlarà. **7.** Està bé de salut. Posi els pèls de punta. Un dels peixos grossos de les Terres de l'Ebre. **8.** Dipòsit que no dona cap tipus d'interès. Corda, maroma. **9.** Pallisses o caçadores. Germanes que comparteixen lligams molt forts. **10.** Fa la força. Marquin un camí a seguir. Cua de rap. **11.** El pal. Propis de l'àlgebra de George Boole. Un avi. **12.** Acorda agafar el tren ràpid. Faci una carrera en una universitat carrinclona. Els trobes a Orient. **13.** Ni endavant ni enrere: que el cotxe vagi de costat. Un adjectiu que podríem aplicar a Luis Suárez o a Freddie Mercury. **14.** La nau en què es van embarcar Jàson i els argonautes. Farà el carrer.

sudoku

fàcil

			9			4		7
	4					1	8	6
8		3				5		
9			4	3				
			2		7			
				8	5			4
		1				6		2
3	9	6					1	
2		8			9			

difícil

	2	9		5				4
	7		9	3			5	
	3							9
	4					9	3	5
				4	1	8		
	6	1	5					2
		4						8
		2		8	6			3
	8			4			1	6

solucions d'ahir

E	R	U	C	T	A	I	N	E	R	C	I	A
I	A	E	N	G	O	N	A	L	O	I	T	
D	O	N	G	O	B	S	O	S	S	I	A	
E	N	Q	U	E	S	T	A	R	I	E	M	B
R	A	E	S	T	E	T	A	V	O	L	A	
B	R	U	T	A	I	L	L	E	G	A	L	
A	L	I	A	D	E	S	A	R	O	M	A	
M	E	T	A	M	O	R	F	O	S	I	N	R
O	S	M	I	R	E	E	D	I	T	I	S	
R	E	R	A	R	T	I	A	C	I	D		
R	O	S	E	T	E	S	A	L	T	A	I	
A	P	J	O	B	E	N	E	S	I	M	S	
R	U	N	A	E	D	I	T	A	T	E	T	
E	S	T	R	A	N	Y	S	R	O	S	S	A

fàcil

8	4	3	2	1	9	7	6	5
2	1	7	6	8	5	4	3	9
6	9	5	7	4	3	2	1	8
7	8	9	4	3	2	6	5	1
5	6	4	1	9	8	3	2	7
1	3	2	5	7	6	9	8	4
9	5	6	8	2	4	1	7	3
4	2	1	3	5	7	8	9	6
3	7	8	9	6	1	5	4	2

difícil

5	4	9	2	3	1	8	7	6
6	3	8	5	7	9	4	2	1
7	2	1	6	4	8	5	9	3
4	1	6	7	5	2	9	3	8
9	8	3	4	1	6	7	5	2
2	7	5	9	8	3	1	6	4
1	6	7	8	2	5	3	4	9
3	9	4	1	6	7	2	8	5
8	5	2	3	9	4	6	1	7